

III. AHMED DÖNEMİNDE HABSBURG ELÇİLERİNİN KABULÜ VE YAPILAN HARCAMALAR (1703-1730)

III. ACCEPTANCE OF HABSBURG AMBASSADORS AND EXPENDITURES IN
THE PERIOD OF AHMED (1703-1730)

Emre SAĞLAM

Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Bilim Dalı,
Karaman/Türkiye.

Master's Degree Std. Karamaoğlu Mehmetbey University, Social Sciences
Institute, Department of History, New age science,
Karaman/Türkiye.

emr.drk.dnd.44@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-8072-978x

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.1166769

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 25.08.2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 16.04.2023

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Sağlam, E. (2023).

III. Ahmed Döneminde Habsburg Elçilerinin Kabulü ve Yapılan Harcamalar (1703-1730). *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 5(13), 649-682.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Uluslararası ilişkileri yürütme işi veya sanatı olarak tanımladığımız diplomasi'nin tatbik edilmesinde her devletin kendine özgü geliştirdiği ve uygulamaya koyduğu kaideler vardır. Bir devlet geleneğinin birikimiyle teşekkül etmiş bu kaideler, devletin içinde bulunduğu statükonun ihtiyacına, gereklerine, amaçlarına göre değişimler geçirse de her zaman uygulanmış ve önemini korumuştur. Osmanlı İmparatorluğu da kuruluşundan itibaren muasırı olduğu devletlerle siyasi ilişkilerde bulunmuş ve siyasi ilişkilerinin bir sonucu olarak da kendine özgü uygulamaya koyduğu bir diplomasi anlayışı geliştirmiştir. Bu anlayış çerçevesinde diplomasi'nin uygulama alanlarından biri de gelen elçilerin kabulü ve yapılan harcamalardır. Bu çalışmada, özellikle 1718 Pasarofça Antlaşması ile siyasi üstünlüğünü kaybeden Osmanlı Devleti'nin bu durumu elçi kabullerine nasıl yansıttığı hususu, III. Ahmed döneminde (1703-1730) gelen Habsburg (Avusturya) elçileri özelinde ele alınmıştır. Bu çerçevede araştırmanın temel amacı siyasi alanda yaşanan değişimlerin diplomasi'nin uygulama alanlarından biri olan elçi kabullerine nasıl yansıdığını ortaya koymaktır. Araştırmamız nihayetinde III. Ahmed döneminde gelen Habsburg elçilerinin kabulleri ve yapılan harcamalarda, geleneksel Osmanlı diplomasi anlayışına nazaran farklılıklar saptanmıştır. Bu ayrım diğer elçi kabullerine de yansiyarak Osmanlı Devleti'nin yeni bir diplomasi telakkisi oluşturduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Habsburg, Diplomasi, Elçi

Abstract: In the practice of diplomacy, which we define as the work or art of conducting international relations, each state has its own rules developed and put into practice. These rules, which were formed with the accumulation of a state tradition, have always been applied and preserved their importance, although they have undergone changes according to the needs, requirements and purposes of the status quo of the state. The Ottoman Empire also had political relations with the states that it was contemporary with since its establishment, and as a result of its political relations, it developed a unique understanding of diplomacy that it put into practice. Within the framework of this understanding, one of the application areas of diplomacy is the reception of incoming envoys and the expenditures made. This study is limited only to the Habsburg (Austrian) envoys who came during the reign of Ahmed III (1703-1730). Again, in this period, how the Ottoman Empire, which lost its political supremacy with the 1718 Treaty of Pasarofca, reflected this on the envoys, which is one of the fields of diplomacy, is also discussed in this study. In this context, the main purpose of the research is to reveal how the changes in the political field are reflected in the reception of envoys, which is one of the fields of diplomacy. At the end of our research, there were differences in the acceptances and expenditures of the Habsburg ambassadors during the reign of Ahmed III, compared to the traditional Ottoman diplomacy. This distinction was also reflected in other envoys, and it was seen that the Ottoman Empire created a new diplomacy concept.

Key Words: Ottoman, Habsburg, Diplomacy, Envoy

GİRİŞ

Anadolu'da bir serhat devleti olarak tarih sahnesine çıkan Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren sınır komşuları olan Türk Beylikleri ve Bizans İmparatorluğu ile diplomatik ilişki içinde bulunmuştur. Fetih politikasının aktif olarak yürütüldüğü Osmanlı Devleti'nde, yeni yerlerin fethedilmesiyle siyasi üstünlük sağlanmış ve buna bağlı olarak diplomatik ilişkilerde bulunulan devlet sayısı da artmıştır. Osmanlı diplomasi'nin fetihlerle paralel olarak ilerlemesi sonucunda stratejik ve ekonomik öneme sahip birçok değerli toprak ele geçirilmiş ve bu topraklarda

ticareti canlı tutmak için eski düzenin devamı sağlanmıştır (İnalçık, 2004: 73, 175). Osmanlı Devleti'nin kısa süre içerisinde beylikten devlete sonra da adını tüm dünyaya duyuracak bir imparatorluğa dönüşmesindeki en önemli etkenlerden biri de şüphesiz uyguladığı dış politika ve diplomasi anlayışıdır.

Yürütülen bu tutarlı siyasi politikaya, diplomasisi ile de yön veren Osmanlı Devleti artık sürekli olarak Avrupalı devletlerin göz önünde bulundurduğu ve her hareketinin takip edildiği bir devlet haline gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin ve diğer devletler arasında sınır anlaşmazlıklarının yanında askerî, siyasî, iktisadî bazen de dinî saikler minvalinde gerçekleşen diplomatik ilişkiler imparatorluğun son dönemlerine kadar devam etti. Bu ilişkilerin en yoğun trafiğini ise XVI. yüzyıldan itibaren Habsburg İmparatorluğu ile Osmanlı İmparatorluğu arasında gerçekleşen siyasi çekişmeler oluşturdu. İki devlet arasında yaşanan bu durum diplomatik münasebetleri de zorunlu kıldı. XVIII. yüzyıla birlikte, Avrupalı devletlere karşı gerçekleştirmiş olduğu savaşlar neticesinde artık askerî üstünlüğünü de kaybeden Osmanlı Devleti, 1718'de Pasarofça Antlaşması'yla birlikte Avrupalı devletlerin siyasî ve askerî üstünlüğünü de kabul etmiş oldu (Kurtaran, 2009: 158, 162). Bazı alanlarda değişimin kaçınılmaz olduğunu anlayan Osmanlı Devleti, bu değişimlerden en önemlisini ise geleneksel Osmanlı diplomasi anlayışının uygulama alanlarından biri olan elçi kabulleri ve yapılan harcamalar üzerinde yaptı. Çalışmada XVIII. yüzyılın ilk otuz yılını kapsayan ve III. Ahmed'in saltanat yıllarında Habsburg İmparatorluğu'nun, Osmanlı Devleti'ne gönderdiği elçilerin kabulü ve yapılan harcamalar ele alındı. Siyasî ve askerî üstünlüğünü kaybeden Osmanlı Devleti'nin diplomasi anlayışında da değişiklikler yaşanmıştır. Araştırmanın temel amacı Osmanlı Devleti'nin, bu durumu elçi kabulü ve elçilere yapılan harcamalara nasıl yansıtıldığını somut verilerden faydalanarak açıklamaktır. Nitekim statik olmayan elçi kabullerinde birtakım değişimlerin yaşandığı bilinmektedir. Bu noktada çalışmada cevap aranan temel sorular şunlardır: Osmanlı diplomasisi alanında yaşanan değişimler nelerdir? Osmanlı diplomasisindeki değişimler elçi kabullerine nasıl yansımıştır? Son olarak elçi kabullerindeki değişim, elçilere yapılan harcamaları nasıl etkilemiştir? Çalışmada tüm bu sorular, III. Ahmed döneminde gelen Habsburg elçilerinin kabulü, elçilere yapılan harcamalar özelinde irdelendi ve mukayeseli bir bakış açısı oluşturuldu. Bu noktada araştırmanın temel problemi, Osmanlı Devleti'nde uygulanagelen elçi kabulleri ve bu kabuller sırasında elçilere yapılan harcamaların III. Ahmed döneminde nasıl icra edildiğidir. Nitekim elçi kabulleri ve bu kabuller sırasındaki uygulamaların içeriği Osmanlı Devleti'nin diğer devletlerle olan diplomatik ilişkilerinin anlaşılmasında oldukça önem arz eden bir mahiyete sahiptir. Buna karşın Osmanlı diplomasi tarihi alanında yapılan çalışmalar daha ziyade elçiler ve sefaretnameler üzerinde yoğunlaşmış durumdadır. Bu minvalde ilgili çalışmada, Osmanlı diplomasi literatüründe elçilere yapılan harcamalar konusunun daha ziyade elçi kabulüyle ilgili çalışmaların içerisinde küçük bir bölüm olarak yer alması ve bu konuda müstakil araştırmaların azlığı göz önüne alınmıştır. Mevcut makale ile elçi kabulleri ve elçilere yapılan harcamalar konusunda hem ulusal hem de uluslararası alan yazına katkı sağlaması hedeflenmektedir. Çalışmada tüm bu

amaçları gerçekleştirmek için döneme ait arşiv belgeleri, kronikler ve teşrifat defterleri ile araştırma-inceleme eserlerinden istifade edilmiştir. Yapısal olarak üç bölümden oluşan araştırmada genelden özele indirme ve mukayese yöntemleri kullanılmıştır.

1. Diplomasi Aracı Olarak Osmanlı Devleti'nde Elçi Kabulü Uygulaması

Devletlerarasında meydana gelen askerî, siyasî, iktisadî ilişkilerin sürdürülebilir olmasında elçiler önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanında dönemin teknolojik imkânlarının kısıtlılığı da elçilere bir iletişim aracı misyonu yüklemiştir (Turan, 2013: 33). Her devlette olduğu gibi Osmanlı Devleti de kuruluşundan itibaren diplomatik politikalar dâhilinde, siyasi ilişkide bulunduğu devletlere hem elçi göndermiş hem de elçi kabul etmiştir. Bir devleti başka bir devlet nezdinde temsil eden elçilerin, bu görevi üstlenebilecek bir kabiliyete de sahip olması gerekirdi (İpşirli, 1995: 3-6). Nitekim elçi olarak görevlendirilecek kişilere bu elçilik görevi süresince bir pâyeye verildi (Unan, 2007: 193-194). Elçilere verilen bu pâyeler; fevkalâde elçi, orta elçi, büyükelçi olarak adlandırılırken, elçiler görevlerini bu pâyelere göre icra ederlerdi (Kurtaran, 2018a: 333). XV. yüzyılda Anadolu topraklarında bir imparatorluk gücüne de kavuşmuş olan Osmanlı Devleti, Avrupalı devletler karşısında bir ilgi merkezi hâline gelmiş ve bu nedenle Avrupalı devletler Osmanlı İmparatorluğu'nu daha yakından tanıma gereğini hissetmişlerdir. Bu doğrultuda ilk adımı doğu-batı arasında önemli bir deniz ticareti ağına sahip olan Venedik Devleti attı. Daha çok iktisadî çıkarlarını devam ettirme gayesiyle açılan Venedik elçiliğini sonrasında diğer Avrupalı devletler takip etti (Şakiroğlu, 1992: 43-47). Böylece devletler hukukunda sürekli elçi bulundurulması ilkesi ilk kez Osmanlı Devleti'nde görüldü (Mumucu, 2007: 58-59).

Osmanlı Devleti, payitahtına gönderilen yabancı elçileri Osmanlı sınırlarına girişinden itibaren misafir olarak kabul etmekle birlikte, gelen her devlet elçisinin karşılanmasında aynı teamül uygulanmamaktadır. Babıâli'nin elçi kabullerindeki bu farklılıklar, muhatap devlet ile Osmanlı yönetimi arasındaki askeri ve siyasi münasebetlere bağlı olarak değişmektedir. Buna göre, Osmanlı Devleti gelen elçilerin Müslüman /Hıristiyan, dost/düşman, savaşta kazanan/kaybeden, güçlü/güçsüz olma gibi nedenleri de göz önünde bulundurarak, bu saikleri elçi kabullerine de yansıtmıştır (Kurtaran, 2021b: 3181). Nitekim Osmanlı diplomasi literatüründe devletin siyasi gücü çerçevesinde elçi kabul etmek bir üstünlük olarak yorumlanırken, Osmanlı Devleti elçi göndermeyi de muhatap ülkenin meşruyetini kabul etme olarak algılamış ve devletin kendisi de Avrupalı devletlerin merkezlerinde elçi bulundurmamıştır (Kurtaran, 2021b: 3182). Bu minvalde Osmanlı Devleti, elçilik faaliyetlerini uzun bir süre görevlendirdiği fevkalâde elçiler vasıtasıyla yürütmüştür. Çeşitli siyasi ilişkiler sonucu Osmanlı başkentine gönderilecek olan elçi ve heyeti hakkındaki bilgiler ilgili devlet tarafından Osmanlı Devleti'ne bildirilirdi. Gelen bilgiler dâhilinde elçilik heyetinin tüm ihtiyaçlarının tedarik edilmesinde devlet bizzat ilgilenirdi. Elçilik heyetinin çeşitli ödenekleri baş muhasebe kalemi tarafından hazırlanır ve ayrılan bu bütçeye 'tayinat' adı verilirdi (Baykal, 2008: 38). Devlet bu ödeneğin bir kısmını aynî olarak halktan karşılarken

bir kısmını da nakdî bir şekilde miri hazineden tedarik ederdi. Elçinin geleceği güne müteakip elçilik heyetini sınırdaki karşılamaya saray görevlilerinden bir mihmandar ataması gerçekleşirdi (Bozkurt, 2020: 25-26). Gelen elçiler ise yol boyunca geçtikleri yerlerin idarecileri tarafından karşılanarak, kendilerine ikramlarda bulunulur ve öncesinde hazırlanan konaklama yerlerine yerleştirilirdi. Mihmandar elçilik heyetinin tüm ihtiyaçlarıyla yakından ilgilendiği gibi heyetin geri dönüşüne kadar elçilik heyetine refakat ederdi (Uzunçarşılı, 1984: 387). Payitahta gelen elçi ve maiyetine bir karşılama heyeti gönderilirdi. Yapılan karşılama merasiminin ardından eğer elçi geçici suretle gelmiş ise İstanbul'a yakın bir çiftlikte (Hatice Sultan Çiftliği vb.) Çavuşbaşı nezaretinde yemek verilecek çadıra kadar getirilirdi (Can, 2019: 267, 275). Elçinin sofrasında sadece divan tercümanı bulunmakla beraber diğer heyet üyeleri ve karşılamaya gelenler için ayrı ayrı sofralar kurulurdu. Elçiler, yemeğin ardından önceden gönderilmiş olan atlarla alay eşliğinde konak veya hanlara yerleştirilirdi. Ertesi gün elçinin bulunduğu konağa veya hana sadrazam tarafından 'hoş geldin' maiyetinde çiçek, meyve ve çeşitli şuruplu içecekler gönderilip hatır sorulurdu. Sadrazamın bu ihsanına müteakip diğer devlet ricalinden vezirler de aynı teamülü sergilerdi. İki üç gün dinlendikten sonra ilk olarak sadrazamla iletişime geçerlerdi (Eyice, 1995: 15). Elçilerin padişah tarafından sarayda kabulleri ise belirli teşrifat kaideleri içerisinde gerçekleşirdi (Karaca, 2011: 570-572). Elçi ikamet ettiği yerden divan çavuşlarından bir kısmıyla (çavuşlar kâtibi, çavuşlar emini) beraber alaylar eşliğinde paşa kapısına veya saraya götürülürdü (Uzunçarşılı, 1984: 51-66). Alaylar eşliğinde Topkapı Sarayı'na gelen elçiyi sarayın girişinde bekleyen iki kapıcıbaşı karşılar ve kapıcıbaşının refakatinde elçiler evvela Divan-ı Hümâyûn odasına götürülürdü (Uzunçarşılı, 1984: 415). Daha çok Galebe Divanı ya da yeniçerilere üç ayda bir verilen Ulufe Divanı'na denk getirilen elçi kabulleri adeta devletin güç ve zenginliğinin gösterildiği bir merasim olarak sergilenirdi (Turan, 2013: 36). Divanı Hümâyûn'da sadrazam tarafından elçiye verilen tatlı ve kahvenin yanında mevsimine göre çeşitli şerbetler ikram edilirdi. Elçi kabulleri sırasında elçilere verilen ziyafetlerden birisi de elçinin divandaki bu kabulü sırasında gerçekleştirilirdi. İlgili ziyafetler genel bir teâmül dâhilinde gerçekleştirilmekle birlikte, elçiye yapılan harcamalar ve gösterilen muameleler devletten devlete veya elçinin geliş amacı ve statüsü gibi durumlara göre değişebilirdi. Yemeğin ardından, elçi ve maiyetine hil'at giydirilerek elçinin iki koluna kapıcıbaşlarından veya Çavuşbaşlarından iki kişinin girmesiyle bâbüssaâde kapısının hemen arkasındaki arz odasına götürülerek padişahın huzuruna çıkarılırdı (Şeker, 1998: 22-25). Elçi arz odasına girdiği sırada bir gün önceden elçinin getirmiş olduğu ve saraya teslim edilen hediyeler Pişkeşçi Ağa nezaretinde arz odasının etrafında dolaştırılıp Hazinebaşısı'na teslim edilirdi (Uzunçarşılı, 1984: 413). İlk olarak padişahın önüne getirilen elçiye, burada padişahın giymiş olduğu uzun kaftanın eteği öptürülürdü. Padişah bu esnada yerinden kalkmaz, Divanı Hümâyûn tercümanı ya da sadrazam vasıtasıyla iletişim sağlanırdı. Elçinin getirdiği mektup eğer elçi Müslüman ise Mîr-i âlem Ağaya, Hıristiyan ise tercümana verilerek, en alt rütbeli vezirden itibaren elden ele geçerek en son sadrazama kadar gelirdi. Sadrazam

elindeki nameyi padişahın tahtındaki minderin üzerine koyardı. Sonrasında padişah elçiye hitaben bir şey söyler ve bu söylenenler yine elçinin Müslüman olması dâhilinde sadrazam, Hıristiyan olmasıyla da divan tercümanı aracılığıyla bildirilerek resmî kabul son bulurdu. Huzurdan ayrılan elçi orta kapı dışında sadrazamın gelmesine kadar bekletilirdi. Sadrazamın gelmesiyle birlikte elçilik heyeti gelişte uygulanan teamüller gibi tekrar konağına götürülürdü. Padişahın sarayında olduğu gibi elçinin sadrazamın sarayında karşılanması da belirli teşrifat kuralları dâhilinde gerçekleşirdi. Alaylar eşliğinde ikametgâhından alınan elçi, paşa kapısına getirilirdi. Elçinin burada binek taşında attan inmesiyle birlikte çavuşlar emini ve kâtibi kollarına girerek kapıcılar kethüdası, Çavuşbaşı, tezkireci ve selam ağası önüne düşerek kapının girişinde sıralanmış bir şekilde olan karşılayıcıların arasından geçerlerdi. Elçi öncelikle misafir odasına sonra da arz odasına götürülürdü. Elçi Müslüman ise sadrazamın yanında, Hıristiyan ise sofasının karşısındaki sandalyede oturtulurdu. Elçinin getirmiş olduğu mektup reisülküttap tarafından alınıp sadrazamın oturduğu sofanın yanına bırakılırdı. Eğer sadrazam bir mektup verecekse tezkireci, mektupçu veya Çavuşbaşı mektubu sadrazama takdim eder o da elçiye teslim ederdi. Mektup takdiminin ardından elçiye tatlı ve kahve ikramlarında bulunulurdu. Yenilen yemeğin arkasından kendisine ve maiyetine hil'at ve samur kürk giydirilirdi. Elçilik ve heyeti daha temin edilerek hazır bulundurulurdu. Ziyafet yerine gidecek olan elçi ve maiyeti alaylar sonra Çavuşbaşı nezaretinde tekrar konağına götürülürdü (Kılıç, 2002: 67). Elçilerin İstanbul'da kaldıkları süre zarfından ayrılacakları güne kadar kasabbaşı et ihtiyacını; tavukçubaşı kümes hayvanlarına ait et, yumurta ihtiyaçlarını; diğer hububat ve yiyecekleri matbah-ı âmire emini; hayvanlarının ihtiyaçlarını ise ıstlab-ı âmire ağası tedarik eder ve ilgilenirdi. Ayrıca elçi ve maiyetine İstanbul'da kaldığı süre zarfında önemli devlet ricalleri tarafından ayrıca ziyafetler verilirdi. Bu ziyafeti verenler arasında başta sadrazam olmak üzere, sadaret kethüdası, yeniçeri ağası, kaptan-ı derya, defterdar, reisülküttap bulunmaktaydı. Bu ziyafetlerin verildiği yerler arasında genellikle Haliç ve boğazdaki kasırlar, yalılar ve çeşitli saraylar olurdu. Ziyafeti verecek olan kişi bir gün önceden mihmandar, divan tercümanı veya kapı ağalarından birini elçinin konağına göndererek davette bulunurdu. Davetle birlikte yine aynı gün hazırlıklar başlardı. Ziyafetin verileceği yerde otağ ve çadırlar kurular meyve ve çiçek sepetleriyle her taraf özenle süslenirdi. Yine karşılamalarda veya verilen yemeklerde kullanılacak her türlü araç gereçler Hazine-i Âmire'den veya sarayın ilgili bölümlerinde görevli kişiler vasıtasıyla eşliğinde getirilirdi. Ziyafet yerinde sadrazam tarafından karşılanan elçilik heyetine ikram edilen meşrubat ve yemeklerin ardından tertip edilen çeşitli oyunlar (güreş, cirit, atış vb.) ve gösteriler sergilenirdi. Sadrazam başkentte bulunmadığı sırada bu görevi sadaret kaymakamı üstlenirdi. Verilecek olan ziyafetlerin yerleri hava koşuluna göre değişebilmekteydi. Havanın uygun olmaması durumunda sahil sarayları veya Babıâli tercih edilirdi. Diğer devlet ricallerinin tertip ettiği ziyafetler ise benzer şekillerde gerçekleşirdi. Görev süresi dolan elçi, ülkesine dönmek için de padişahın dönüş izni talep ederdi. İlk kabulde olduğu gibi aynı teşrifat kuralları gereğince padişah huzuruna kabul edilen elçiye götüreceği mektup ve hediyeler verilerek veda ziyaretinin

ardından payitahttan ayrılırdı. Dönüş merasimi ise daha sade olmakla birlikte, elçilik heyetinin gelişinde olduğu gibi dönüşünde de mihmandar nezaretinde sınıra kadar refakat edilirdi (Kütükoğlu, 1987: 214).

2. Tarihsel Süreçte Osmanlı-Habsburg Diplomatik İlişkileri

Osmanlı Devleti'nin Batı yönlü fetih politikası neticesinde, Osmanlı-Habsburg arasındaki ilişkiler Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarına kadar dayanmaktadır. Bu ilk siyasi ilişkiler, diğer Batılı devletlerin Osmanlı Devleti'ne karşı oluşturduğu haçlı ittifaklarına Habsburgların da destek vermesiyle başlar. Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde ise 1526'da Mohaç Meydan Muharebesiyle Macar İmparatorluğu tarih sahnesinden silinirken artık Avrupa'da Macaristan toprakları iki devlet arasında kanlı mücadelelerin gerçekleştiği önemli bir yer oldu. Bu ilk siyasi çatışmanın ardından 1528 yılında Avusturya'nın ilk diplomatik temsilcisi Sigmund Weixelbelger büyükelçi olarak payitahta gönderildi. Osmanlı Devleti ise Avusturya'ya ilk diplomatik temsilci olarak 1535 yılında Memiş Çavuş'u gönderdi. Her iki elçi de geçici suretle gönderilmekle birlikte ülkelerini temsilen görevlerini icra ettiler. 1547'de Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında imzalanan Edirne Antlaşması'yla ilk kez daimi suretle gönderilen Avusturya elçisi Johann Maria Malvezzi İstanbul'a geldi (Kurtaran, 2018e: 225). 1500-1700 yılları arasında Avusturya Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'a 120 elçi gönderirken Osmanlı Devleti ise 1535-1795 tarihleri arasında Habsburg İmparatorluğu başkenti Viyana'ya 71 elçi göndermiştir (Tebly, 1969: 248). Uzun yıllar Avrupalı devletlerin hamisi rolünü de üstlenen Habsburg İmparatorluğu, Osmanlı Devleti'yle giriştiği 1593-1606 Uzun Türk Savaşları olarak adlandırılan askeri mücadelelerin neticesinde 1606'da Zitvatorok Antlaşması'nı imzaladı (Rapp, 2013: 472-474). Zitvatorok Antlaşması'na kadar askeri ve siyasi üstünlüğünün en görkemli dönemini yaşayan Osmanlı Devleti, bu üstünlüğü diplomatik alanda diğer devletlerle olan ilişkilerine de yansıttı. Bu yansımalarından bazıları elçi kabullerinde ahitname maddelerinin unvan ve elkab bölümlerinde, bir lütuf olarak görülüp yabancı devletlere verilen kapitülasyonlarda, yabancı devlet hükümdarlarına yazılan name-i hümayunların içeriğine kadar nüfuz etmiş ve birçok alana yansımıştır (Kurtaran, 2014: 3-4). Zitvatorok Antlaşması'yla birlikte Osmanlı Devleti'nin diplomasisinde ilk çözülme ve prestij kaybı yaşandı. Bunun yanı sıra askeri ve siyasi üstünlük Osmanlı Devleti'nde olmakla birlikte bu üstünlüğü 1699'da imzalanan Karlofça Antlaşması'na kadar elinde tuttu (Kurtaran, 2016: 103-106). Osmanlı Devleti'nin XIV. ve XV. yüzyıllardan itibaren dış ilişkilerinin temeline oturttuğu "ad hoc" diplomasi anlayışı XVI. yüzyılda zirvesini yaşarken, XVII. yüzyılın başlarında Zitvatorok Antlaşması'yla ilk tavizini vererek Osmanlı Devleti protokolde Habsburglar ile eşit duruma geldi (Ercan, 2020: 11-36; Kurtaran, 2015: 3-9).

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki bu tek taraflı anlayış "hiçbir devleti kendisiyle eşit görmeme" çerçevesinde şekillenmiş, Osmanlı İmparatorluğu'nun diplomasisi tek taraflı ve karşılıklılık esasına dayanmayan bir uygulamalar bütünü olarak 1718 Pasarofça Antlaşması'na kadar devam etmiştir (Savaş, 2007: 20, 46; Sander,

2006: 162; Kurtaran, 2018: 3-4). Zitvatorok'tan sonra uzun bir barış döneminin ardından 1663 yılında iki devlet arasındaki siyasi çekişmeler tekrar savaş meydanına taşınmıştır. St. Gotthard Muharebesi'nde Osmanlı aleyhinde gelişen durum, Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'nın yürüttüğü başarılı politika sayesinde Osmanlılar lehine çevrildi ve bunun neticesinde 1664'te Vasvar Antlaşması imzalandı (Kolçak, 2012: 560-562). Bu antlaşmayla Osmanlı Devleti Uyvar Kalesi'ni topraklarına kattı ve Habsburglardan son defa savaş tazminatı alındı. 1683'e gelindiğinde Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa önderliğinde Osmanlı ordusu ikinci kez Viyana kapılarına dayandı. Osmanlıların bu teşebbüsü Avrupa'da yeni bir konfederasyon haçlı ittifakını da beraberinde getirdi (Kurtaran, 2022: 19-20). Kahlenberg, Zenta yenilgilerinin ardından Osmanlı ilk defa bir ittifakın içinde olan birden çok Avrupalı devletle masa başına oturdu. 1699'da imzalanan Karlofça Antlaşması Osmanlı diplomasisinde alışık olunmayan yeni teamülleri de beraberinde getirdi. Karlofça Antlaşması Osmanlı Devleti'nin ilk büyük çaplı toprak kaybının yaşandığı antlaşma oldu. Bunun yanında Osmanlı Devleti ilk defa başka bir devletin arabuluculuğunu (İngiltere-Hollanda) kabul etti. Karlofça Antlaşması'nın diplomatik açıdan diğer bir özelliği antlaşma maddelerinin içerisinde iki devletin birbirine elçi göndereceğine dair bir maddenin bulunmasının yanında gönderilen elçilerin iki tarafça da merasimle karşılanmasının belirtilmesiydi. 1699 Karlofça Antlaşması'ndan sonra Habsburgların büyükelçi olarak Wolfgang IV. Öttingen-Wallerstein Grafı İstanbul'a geldi (Bozkurt, 2002: 242).

Bir yıl sonra Rusya ile imzalanan İstanbul Antlaşması'yla (1700) Moskof Prensi'nin 'çarlık' unvanı kabul edildi. Ayrıca Rusya, İstanbul'da elçi bulundurma hakkı elde etti ve Azak Kalesi'ni Osmanlı'dan aldı. Osmanlı Devleti bu sefer Rusya ile protokolde eşitlendi. Avusturya ise siyasi üstünlük yarışında Osmanlı ile dengelendi. Böylece Zitvatorok'tan sonra Osmanlı diplomasisinde daha geniş çaplı ikinci prestij kaybı ise Karlofça Antlaşmasıyla birlikte yaşandı. Osmanlı Devleti XVII. yüzyılın son çeyreğinde yaşanan Kutsal İttifakla on altı yıl süren savaşların ardından imzalanan Karlofça Antlaşması'nın kayıplarıyla XVIII. yüzyıla girdi. Bu nedenle 1703-1718 yılları arasında kaybettiği toprakları geri alma politikasını yürütmüştür. Bu politikanın amacı ise Osmanlı Devleti'nin kaybettiği prestiji tekrar kazanma arzusudur (Kurtaran, 2014).

Bu politika doğrultusunda ilk adımı Baltacı Mehmet Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu attı. Atılan bu adım Osmanlı'nın Karlofça Antlaşması'nda kaybettiklerini 1711 Prut Antlaşması'yla geri almasıdır (Beydilli, 2007: 359-362). Prut Antlaşması'ndan aldığı cesaretle Osmanlı Devleti Karlofça Antlaşması'nda Venedik'e verdiği Mora Yarımadası'nı 1716 yılında tekrar elde etti. Karlofça Antlaşması'nın garantör devleti olan Habsburglar bu durumu kabullenmeyerek Venedik'le tekrar ittifak kurup Osmanlı ordusunu Petervaradin Muharebesi'nde bozguna uğrattı. Yaşanan bu gelişme neticesinde 1718'de Pasarofça Antlaşması imzalandı (Özcan, 2007: 177-181). Pasarofça Antlaşması'yla birlikte Balkanlarda önemli bir yer olan Belgrad kaybedilirken, Avusturya'nın üstünlüğü tescillenmiş oldu (Ortaylı, 2014: 196, 227, 235, 229, 404). Bu antlaşmayla birlikte Osmanlı

Devleti'nin uyguladığı tek taraflı diplomasi (ad hoc) anlayışı son bulurken, ilk defa Batıyı yakından tanıma amaçlı gönderilen geçici elçilerkarşılıklı diplomasi anlayışını da başlatmış oldu (Kurtaran, 2018a: 333). Bu tarihten sonra Venedik ile Osmanlılar arasında bir daha savaş yaşanmadı. Avusturya ise Karlofça Antlaşması öncesi ittifak kurarak düşmanı yok etme planını XVIII. yüzyıl boyunca uyguladı. Bu doğrultuda Avusturya'nın yeni müttefiki Rusya oldu (Levent, 2018: 46). Avusturya-Rusya ittifakı ile beraber 1735-1739 savaşı ve sonunda imzalanan 1739 Belgrad Antlaşması, 1787-1791 Avusturya ile Osmanlı Devleti arasında yapılan son savaş olarak ve neticesinde imzalanan 1791 Zıştovi Antlaşması'yla iki devletin bundan sonraki siyasi ilişkileri birbirlerine karşı daha ılımlı bir seyirde devam etti (Savaş, 1996: 220). III. Selim Döneminde (1789-1808) Osmanlı Devleti, Avrupa'ya gönderdiği daimi elçilerle, Osmanlı diplomasisinde sürekli ilişkileri de başlatmış oldu. 1795 yılında Viyana'ya ilk daimi elçi olarak ise İbrahim Afif Efendi büyükelçi olarak atandı (Kurtaran, 2019: 23; Kurtaran, 2018e: 225).

3. III. Ahmed Döneminde Habsburg Elçilerinin Kabulü ve Yapılan Harcamalar

Osmanlı padişahı III. Ahmed, IV. Mehmed'in oğlu olup annesi Râbia Emetullah Gülnûş Sultan'dır. Sultan III. Ahmed 22 Ramazan 1084 (31 Aralık 1673) Pazar günü dünyaya geldi. 1703 Edirne vakası ile ağabeyi II. Mustafa'nın, İstanbul'dan gelen bir grup cebeci asiler tarafından tahttan indirilmesinden sonra Edirne'de 23. Osmanlı padişahı olarak tahta çıktı (Beydilli ve Erünsal, 2001: 13). Ayrıca kendisi ilerleyen yıllarda Osmanlı tahtına haleflik edecek olan III. Mustafa (1757-1774) ve I. Abdülhamid'in (1774-1789) babasıdır. Padişah III. Ahmed Osmanlı sultanları arasında önemli bir hattat ve şairdir. 'Necib' mahlasıyla şiirler kaleme almıştır. Sultan III. Ahmed 1730 isyanı ile tahttan indirildi ve yerine yeğeni olan I. Mahmut (1730-1754) getirildi. Oğulları Mustafa ve Abdülhamid ile birlikte Topkapı Sarayı'nda tahtan indirilen padişahların veya tahta çıkacak olan şehzadelerin tutulduğu şimşirlik dairesine gönderildi. Hayatının son altı yılını oğullarıyla burada geçiren III. Ahmed, 14 Safer 1149'da (24 Haziran 1736) altmış üç yaşında vefat etti. Naaşı, Bahçekapı'da (Eminönü) Yeni Cami yanında bulunan babaannesi Valide Turhan Sultan'ın türbesine defnedildi (Aktepe, 1989: 34-38). 27 yıl Osmanlı tahtında kalan Sultan III. Ahmed döneminde Venedik, Lehistan, Rusya, İsveç, İran ve Avusturya gibi devletlerle yoğun siyasi ilişkilerde bulunuldu. Bu devletlerle yürütülen siyasi ilişkiler sonucunda birçok elçi İstanbul'a geldi. 1703-1730 yılları arasında İstanbul'a gelen Habsburg elçilerinin sayısı altı olup bu elçiler ise şunlardır: Leopold Talman, Ignaz von Quarrient und Rall, Franz Fleischmann, Damian Hugo Virmond (Virmont), Josef Dierung (De Virlenf), Leopold von Talman'dır.

3.1. Leopold Talman (1703-1713 Daimi Elçi)

1699 Karlofça Antlaşması'ndan sonra büyükelçi olarak gelen Habsburg elçisi Öttingen'in 11 Ekim 1700 tarihinde payitahttan ayrılmasından sonra daimi elçi olarak Mamurca Della Torre şövalyesi olan Leopold (1701-1703) atandı (BOA. AE. SMST. II, 124/13623. H.14.02 Safer 1112/ M.31 Temmuz 1700). Leopold'dan

sonra 1703-1711 yılları arasında görev yapan Leopold Talman elçilik görevini üstlendi. Habsburg elçisinin payesi 1711 yılında orta elçiliğe yükseltildi. Terfisi ise Habsburg İmparatoru olarak VI. Karl'ın (1711-1740) taç giydiğini bildiren 1712 tarihli resmi yazıyla belirtildi (BOA. DVNSNMH. d,nr.6, H.04.09 Ramazan 1116, s.88-89./M.31 Aralık 1704;BOA. A. DVNSNMH. d, nr. 6/83, H.18.08 Şaban 1118/M.13 Kasım 1706). Daha sonra 1718'de imzalanan Pasarofça Antlaşması'na da temsilci olarak atandı (Savaş, 2020c: 119; Tarih-i Raşid ve Zeyli, 2013: C/II, 1098). Aynı tarihlerde Avrupa'da meydana gelen İspanya Veraset Savaşları, 1713'te Utrecht Antlaşması ile sona erdi. Habsburglar bir yandan İngiltere, Fransa gibi devletlerle savaşırken bir yandan da Osmanlı Devleti'yle Rusya arasında meydana gelen 1711 Prut Savaşı gelişmelerinden ve Lehistan iç karışıklığındaki durumdan endişe duymaktaydı. Osmanlı Devleti bu kaygıların giderilmesi için 1711 yılında Seyfullah Ağa'yı Viyana'ya gönderdi (Beydilli-İ. Erünsal, 2001: 2, 3; Tarih-i Raşid ve Zeyli, 2013: C/II, 847).

Bu şekilde III. Ahmed'in saltanatının başlarında Avusturya'dan gelen Leopold Talman'ın Babiâli'de 10 yıl görevde kaldığı anlaşılmaktadır. Elçinin bu sıradaki faaliyetleri Osmanlı Devleti'ne gelen daimi statüdeki elçiler ile benzer nitelikler taşımakta olup farklılıklar ise dönemin şartlarından kaynaklanmaktadır. Nitekim Osmanlı diplomasisi ve teşrifatı içerisinde fevkalade elçilerin daimi elçilere nazaran ayrı bir yeri ve önemi vardır. Osmanlı başkentine gelen fevkalade elçilerin geliş nedenleri bu önemi belirleyen en önemli faktördür. Bununla beraber daimi elçilere göre fevkalade elçiler hakkında dönemin kroniklerinde daha fazla bilgi yer almaktadır. Bu yüzden daimi elçiler hakkında yapılan harcamalarla ilgili çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Bunun yanında daimi elçilerin İstanbul'a gelişlerinde yol masraflarını Osmanlı Devleti'nin karşıladığını bilmekteyiz. Ayrıca daimi elçiler Osmanlı başkentinde buldukları süre zarfında elçinin ve maiyetinin güvenliklerinin sağlanması için 'yasakçı' denilen yeniçeri bölüğünden bir kesim, bu iş için görevlendirilirdi. Yine daimi elçiler gümrük vergilerinden muaf tutulurdu. Üstelik bu gibi ayrıcalıklar elçinin maiyetinde olan kişilere de tanınırdı. Yine Gayrimüslim daimi elçilerin şarap (hamr) ve domuz (hinzır) ihtiyaçları ise senede bir kez olmak üzere 7000 merde şarap, 150 baş domuz Divanı Hümâyûn'dan alınan izinle temin edilirdi (Bozkurt, 2002: 255).

Leopold Talman için de benzer şekilde uygulamaların olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre elçiye 10 vukiyye (okka ağırlık ölçüsünün diğer adı) 7000 medre (sıvı ölçüğü) şarap almış, Galata'daki konağına götürmüştür. Yine Talman Osmanlı Devleti'nin sağladığı imkânlardan faydalanarak akrabaları için Rusçuk'tan 6000 kile (hububat ölçüsü) buğday alarak gönderdi (Bozkurt, 2002: 254-258). Habsburg elçisinin daimi elçi olmasından dolayı, İstanbul'daki faaliyetleri ve konumuzu oluşturan harcamalar ile ilgili başka herhangi bir bulguya ulaşılamadı.

3.2. Ignaz von Quarrient und Rall (1706 Fevkalade elçi)

III. Ahmet'in saltanatında Habsburg monarşisinden ikinci elçi olarak gelen Ignaz von Quarrient und Rall, Leopold Talman'ın elçiliği sırasında 1706 yılında fevkalade elçi statüsünde İstanbul'a geldi. Fevkalade elçi payesiyle I. Joseph'in cülusunu

tebliğ için gelen Habsburg elçisi teâmüle uygun olarak önce sadrazam tarafından kabul edildi. Ardından 12.10.1706 tarihinde Sultan III. Ahmed'in huzuruna kabul edilip, I. Joseph'in (1705-1711) tahta çıkışını bildirdi (Savaş, 2020c:120; Raşid Tarihi ve Zeyli, C/2: 771; BOA. A. DVSNMNH. d,nr.6/H.12.11 Zilkade 1117/M.25 Şubat 1706: 144-145; BOA. A. DVSNMNH. d, nr. 6/H.21.10 Şevval 1117/M.5 Şubat 1706: 140; BOA. A. DVSNMNH, nr. 6/H.01.11 Zilkade 1116/M.25 Şubat 1705: 139, 152-153). Orta elçi payesi ile ve fevkalade statüde gelen Rall için Osmanlı Devleti'nde bu şekilde gelen yabancı devlet elçileri için geçerli olan kaidelerin uygulandığı görülmektedir. Osmanlı hududundan itibaren masraflarını karşılaması için tayinat ödemeleri yapılan Habsburg elçisine huduttan Musa Paşa Palankası'na kadar olan yük hayvanları, arabalar için tayinat olarak 480 kuruş ödendi (Kütükoğlu, 203).

Araba	Adeti	Hayvan sayısı	Toplam Hayvan Sayısı	Gün	Günlük Ücret	Toplam Ücret
Sirem	10	3 beygir	30	12	10	120
Hinto	5	6 beygir	30	12	10	120
Kiler	2	6 beygir	12	12	4	48
Öküz	8	4 çift öküz	64	12	2	192
						= 480

Tablo 1. Habsburg elçisi Ignaz von Quarrient und Rall'a Osmanlı Hududundan Musa Paşa Palankası'na Kadar Verilen Yük Hayvanları ve Arabalar

Döneme ait başka bir belgede Habsburg elçisinin Hisarcık menziline geldiğinde lazım olacak zahire, nakliye vasıta vs. masrafların dökümü ile alakalı ücretin bahsi geçen kazanın nüzul ve avarızından takas olunacağı bildirilmiştir. İlgili belgede lazım olan ihtiyaçlar şöyledir (BAO. AE. SAMD. III, 84/8460, H. 15. 10 Şevval. 1118/M. 20 Ocak. 1707).

Ürün Adı	Ürün Ölçüsü ve Fiyatı
Nan-ı aziz(ekmek)	50 vukiyye
Lahm-ı bakr(sığır eti)	30 vukiyye
Lahm-ı ganem(koyun eti)	10 vukiyye
Tavuk	10 adet
Piliç	12 adet
Tavuk-ı mısırî	2 adet
Piring	10 vukiyye
Revgan-ı sade(sade yağ)	4 vukiyye
Araba hatab(odun)	2 çeki
Şa'ır(arpa)	15'er kile
Giyah(ot) araba	11 çeki
Hinto (buğday)	7 adet
Bargir(beygir)	42 re's
Kav(öküz) araba	5 adet
Camus(camış)	40 re's

Tablo 2. Habsburg Elçisi Rall'a Hisarcık Menziline Lazım Olan İhtiyaçlar

Yine elçinin yukarıda belirtilen ihtiyaçlarının yanı sıra diğer ihtiyaçlarının da eklenmesiyle oluşan mevcut miktarlar için bk:

Ürün Adı	Ürün Ölçüsü ve Fiyatı
Nan-ı aziz	100 çift =200 akçe
Lahm-ı bakr	1 kıyye =600 akçe
Lahm-ı ganem	30 kıyye =180 akçe
Pirinç	10 kıyye =120 akçe
Hatab araba	3 adet = 54 akçe
Giyah araba	3 adet =180 akçe
Şa'îr yem	87 kıyye =522 akçe
 altışar bargir	42 re's = 2520 akçe
Hinto	5 adet
Kav araba	50 adet =2500 akçe
Çavuşlara menzil bargiri	4 re's =140 akçe
Cavuşların arabaları	10 çift = 20 akçe
Top arabacıları	6 çift =12 akçe
Revgan-ı sade	2 kıyye =12 akçe
Pirinç	2 kıyye 24 akçe
 çenah?	22 adet = 198 akçe
 mısırî	2 adet = 96 akçe

Tablo 3. Habsburg Elçisinin Diğer İhtiyaçları

Bunun yanı sıra Habsburg elçisinin, gelenek gereği Osmanlı sınırından itibaren tüm ihtiyaçları karşılandı, bu minvalde elçinin Hisarcık menziline giderleri için toplamda 7.378 akçe harlandı. Yine Kolar Palankası menziline elçi mübaşiri Halil Ağa, divan çavuşu, dergâh-ı âli yeniçeri çavuşu, miri top arabacıları ve yamaklara verilen tayinat defterinde birtakım harcamaların yapıldığı tespit edilmektedir.

Ürün Adı	Ürün adedi ve ölçüsü	Ürün Fiyatı
Nan-ı aziz	100 çift	66 pare
Ganem	2 kıyye	80 pare
Lahm-ı bakr için tosun	1 re's	100 pare
Lahm-ı ganem	6 kıyye	12 pare
Tavuk-ı maa piliç	22 re's	66 pare
Tavuk-ı mısırî	2 re's	27 pare
Pirinç	10 kıyye	40 pare
Revgan-ı sade	4 kıyye	32 pare
Şa'îr yem	60 kıyye	140 pare
Hatab	5 araba	30 pare
Otluk	3 araba	120 pare
Hinto bargirleri	42 re's	23 kuruş
Kahve	1 kıyye	3 kuruş
Bargir	2 re's	52 pare
Hisarcık menziline varınca arabalar için çevgar öküz	25 çift	17 kuruş

Tablo 4. Habsburg Elçisi İçin Kolar Palankası Menzilinde Yapılan Harcamalar (BOA. AE. SAMD. III, 45/4485. H. 29. 12 Zilhicce 1118/M. 3 Kasım 1707).

Ayrıca elçinin maiyetindeki birtakım görevlilere de çeşitli ödemeler yapılmış olup, bu ödemeler için aşağıdaki tablolara bk:

Ödeme Yapılan Kişi	Ödenen Ürün	Ödenen Ürünün Miktarı	Ödenen Ürünün Fiyatı
Elçi Mübaşiri Halil Ağa	Nan-ı aziz	5 çift	3 pare
	Lahm-ı ganem	3 kıyye	6 pare
	Pirinç	1,5 kıyye	6 pare
	Revgan-ı sade	1,5 kıyye	4 pare
	Şa'ır yem	6 kıyye	14 pare
Divan Çavuşu	Nan-ı aziz	2 çift	1 akçe
	Lahm-ı ganem	1,5 kıyye	3 pare
	Pirinç	1 kıyye	4 pare
	Revgan-ı sade	100 dirhem	2 pare
	Şa'ır yem	2 kıyye	4 pare
Dergâh-ı Âli Yeniçeri Çavuşu	Nan-ı aziz	2 çift	1 akçe
	Lahm-ı ganem	2 kıyye	4 pare
	Pirinç	1 kıyye	4 pare
	Revgan-ı sade	100 dirhem	2 pare
	Şa'ır yem	3 kıyye	7 pare
Tayin Olunan Yamaklar	Nan-ı aziz	7 çift	2 akçe
	Lahm-ı ganem	3 kıyye	6 pare
	Pirinç	3 kıyye	12 pare
	Revgan-ı sade	1,5 kıyye	12 pare
	Şa'ır yem	14 kıyye	32 pare
Miri Top Arabacıları	Nan-ı aziz	7 çift	4 pare
	Lahm-ı ganem	3 kıyye	6 pare
	Pirinç	3 kıyye	12 pare
	Revgan-ı sade	1,5 kıyye	12 pare

Tablo 5. Elçinin Maiyetindeki Görevlilere Yapılan Ödemeler

Görüldüğü üzere Habsburg elçisinin maiyetine tayin edilen görevliler için toplamında 130 esedi kuruş 24 pare harcanmıştır. Bunun yanında Habsburg elçisine Belgrad'dan İstanbul'a gelirken menzillerde verilen zahireler, beygir arabaları, öküz arabaları için 3.780 kuruş ödendi (BAO. AE. SAMD. III, 161/15744, H.13.01 Muharrem 1120/M. 4 Nisan. 1708). Habsburg orta elçisi Rall İstanbul'a geldiğinde, günlük tayinat olarak ise hazineden 112.000 akçe ödendi (BOA. AE. SAMD. III, 145/14166. H.27.06 Cemazeyilahir 1118/M.6 Ekim 1706; BOA. AE. SAMD. III. 86/8576. H.10.11 Zilkade. 1118/M.13 Şubat 1706). Ayrıca Habsburg elçisinin konak kirası, arpa, saman ihtiyaçları için 3.860 akçe, yerleştirildiği konakta tamirata gerek duyulduğundan ayrıca tamirat için ise 21.250 akçe

harcandı (BOA. AE. SAMD. III,192/18546.H.29.06 Cemazeyilahir 1118/M.8 Ekim.1706).

Tamir cinsi	Miktarı	Birim miktarı(akçe)	Tutarı(akçe)
Sundurma sakfı	300 zira	45	13500
Ön tarafına duvar ve önüne topaç sütun	50 adet	35	1750
Ön tarafına duvar temeli	50 zirâ	45	2250
Bir tarafına bütün temellik tahta	50 zirâ	25	1250
Hammaliye, kayık, mutemed ve katib ücretleri			2500
			Toplam=21250

Tablo 6. Habsburg Elçisi Rall'ın Konağının Tamirâtı İçin Yapılan Harcama

Elçilerin yerleştirileceği konakların döşemesi için de Osmanlı Devleti ayrı bir önem gösterirdi. Nitekim konak döşemelerinde birbirinden değerli kumaşlar sergilenirdi. Konak döşemeleri devletin gücünü ve kudretini sergilediği bir başka alan olarak karşımıza çıkar. Bu çerçevede Habsburg elçisinin konağının döşemesi için ise 527 kuruş harcandı (Kütükoğlu, 209-211).

Malzemenin cinsi	Miktarı	Kuruş	Akçe
Telli yastık	7 çift	80	60
Sade kadife Bursa yastığı	5 çift	33	-
Kılıflık bez	30 çift	20	-
Mak'ad ve minder için boğası astar	18 top	22	60
Yapağı	750 kıyye	93	90
Münakkaş kapı perdesi	2 adet	10	-
Ocak yaşmağı	2 adet	5	-
Halı seccade	2 adet	11	-
Mak'adlar için paşa çukası	30 zirâ	97	60
Londra çuka	22 zirâ	36	80
Mak'adlar için ibşirim kuşak	400 zirâ	36	-
Hasır-ı mısır	18 adet	20	-
Hasır-ı kaba	145 zirâ	27	-

Emre Sağlam

El meydan ve ocak süpürgesi ücreti	3	36	30
Terzi, kayıkçı ve hammaliye ücreti	31	40	-
		Toplam=527	380

Tablo 7. Habsburg Elçisinin Konağının Döşemesi İçin Yapılan Harcamalar

Tüm bunların yanı sıra, Osmanlı Devleti'ne gelen yabancı elçiler ve maiyetlerine günlük olarak verilen tayinatlar hesaplanırdı ve buna bağlı olarak tayinatlarda azalma ve artma olabilirdi. Nitekim Habsburg elçisinin kahve, otluk, odun, koyun tayinatına zam yapılırken azalan ve artan miktarlar şöyledir (Kütükoğlu, 217).

Madde	İlk	Son	Azalan
Odun	72 çeki	40	32
Arpa	1105 kile	105	1000
Pirinç	395 kıyye	390	5
Sadeyağ	133 kıyye	127	6
Yumurta	315 âdet	280	35
Koruk rubu	5 kıyye	3	2
Reyhan tohumu	1 kıyye	1	0
Nohut	1,5 kıyye	1	0,5
Soğan	72 kıyye	50	22
Tuz	57 kıyye	50	7
Kızılık kurusu	2,5 kıyye	2	0,5
Yoğurt	252 kıyye	180	72
Kaymak	16 kıyye	8	8
Süt	27 kıyye	20	7
Ekmek	615 kıyye	550	65
Taze yaprak	200 kıyye	50	150
Taze kabak	100 kıyye	15	85
Sarımsak	3 kıyye	0,5	2,5
Bakla	10 kıyye	5	5
Börülce	5 kıyye	4	1

Tablo 8. Habsburg Elçisinin Tayinatında Azaltma Yapılan Maddelerin İlk ve Son Şekli

Madde	İlk	İlave	Son
Kuzu	2 baş	1 baş	3 baş
Kahve	15 kıyye	5 kıyye	20 kıyye
Ot	150 kıyye	450 kıyye	200 kıyye

Tablo 9. Habsburg Elçisinin Miktarı Arttırılan Maddeleri

Yetersiz kaldığı için miktarı arttırılan ziyade tayinat bahası için ise hazineden 19.000 akçe ödendi (BOA. AE. SAMD III. 117/1540. H.11. 04 Rebiülahir. 1118. M. 23 Temmuz 1706). Habsburg elçisine ait verilen tayinat ve diğer masraflar için toplam 493.252 akçe ödeme yapılmıştır (BOA. İE. HR. 7/706,H.01.09 Ramazan 1118./M.7 Aralık 1706). 1706 yılında Habsburg elçisi Ignaz von Quarrient und

Rall'ın yanında İstanbul'da İran, Lehistan, Venedik gibi devletlerin elçilik heyetleri de bulunmaktaydı. Bu elçiler III. Ahmed'in cülus tebriki veya diplomatik ilişkileri nedeniyle İstanbul'da bulunmaktaydı. Gelen bu ve diğer devletlerin elçilik heyeti için ödenen konak kiralari ve konak döşemesi için tayinat ödenekleri ise şöyledir (Kütükoğlu, 205- 211).

Devlet	Gün Sayısı	Günlük ödenek	Toplam ödenek
Habsburg	182	300 akçe	54.600 akçe
İran	30	1253 akçe	37.590 akçe
Özbek	75	60 akçe	4.500 akçe
Lehistan	34	60 akçe	2.040 akçe
Dubrovnik	-	60 akçe	-

Tablo 10. Diğer Devletlerin Konak Kiralari

İran	1523,5 kuruş
Habsburg	527 kuruş
Özbek	285 kuruş
Lehistan	348 kuruş
Venedik	382,5 kuruş

Tablo 11. Diğer Devletlerin Konak Döşemesi

Elçilere her ay veya üç ayda bir verilen tayinatlar aynı olarak verilebildiği gibi nakdî olarak da verilebilirdi. Gerek Habsburg elçileri gerek diğer devletlerle olan ilişkilerde elçinin payesi de verilen tayinatta etkili olmaktaydı. Bunun yanında siyasi ilişkilerin yoğun olması, savaş sonucu barış antlaşmasının onaylanması için gelen elçilere daha fazla önem verilirdi. Gelen elçilerin maiyetlerinin sayısı, Müslüman/ Gayrimüslim olması verilen tayinatın belirlenmesinde etkili olan saikler arasındadır. Nitekim 1705 tarihinde III. Ahmed'e cülus tebriki için gelen İran elçilik heyetinin hem kalabalık hem de Müslüman olması dolayısıyla İran elçisi Murtaza Kulu Han'a ödenen tayinatın yüksek olması bu durumu yansıtmaktadır (Sevinç, 2012: 24).

Görüldüğü üzere III. Ahmed döneminde fevkalâde statüde gelen Habsburg elçisi geleneksel kaideler üzere karşılanmış ve İstanbul'da kaldığı süre içerisinde tüm ihtiyaçları Babiâli tarafından karşılanmıştır. Yine elçinin sadrazam ve padişahın huzuruna kabulü ile ilgili de herhangi bir kayıt tespit edilememekle birlikte, sair ihtiyaçlarının temininde bu kadar önem verilen bir elçinin kabulünde de genel teâmüle uygun davranıldığını tahmin edebiliriz.

3.3. Franz Fleischmann (1711-1716 Daimi Elçi)

III. Ahmed döneminde Viyana Sarayı'ndan İstanbul'a gelen üçüncü elçi Franz Fleischmann'dır. 1711 yılında Osmanlı payitahtına gelen ve yaklaşık 5 yıl kadar Avusturya'nın daimi elçisi olarak kalan Fleischmann, Habsburg elçisi Talman'ın başkâtibi olup, İmparator Joseph'in vefatını bildirmek üzere İsakçı'ya geldi (Yıldırım, 291; Kurat, 1951: 16). Fleischmann'ın elçi görevine atandığı, Habsburg Kralı VI. Karl tarafından III. Ahmed'e gönderilen 4 Nisan 1714 tarihli mektupta belirtildi (BOA. A. DVNSNMH. d, nr.6/ H. 19. 03 Rebiülevvel 1126, s. 328/M. 4 Nisan 1714). Fleischmann'ın elçiliği döneminde Habsburglara elçi olarak 1715'te

Müteferrika İbrahim Ağa gönderildi. İbrahim Ağa'nın gönderilme nedeni 1715'te Venedik ile girişilen mücadelede Habsburgların tarafsız kalmasını sağlamaktır (Tuncer, 1984: 99; Raşid Tarihi ve Zeyli, C/2, 999). Fleischmann'ın buradaki diğer bir görevi 1711 yılındaki Osmanlı-Rusya Harbi'ndeki gelişmelerden Habsburg İmparatorluğu'na rapor göndererek durumdan haberdar etmektir. Fakat Baltacı Mehmet Paşa, Fleischmann'ın ordugâhta bulunmasını sakıncalı bularak onu Semendire'de bekletti. Kasım ayının sonuna doğru sadrazam Belgrad'a gelince bulunduğu Semendire'den Viyana'ya gitmesine izin verildi (Savaş, 2020c: 120). Fakat 12 Zilhicce 1124/1 Ocak 1712 tarihli arşiv belgesinde Belgrad ve Musa Paşa Palankası'nda bulunan yöneticilere gönderilen hükümde Fleischmann'ın tekrardan İstanbul'a geldiğini anlıyoruz (BOA. C. HR. 118/5885, H. 03. 12 Zilhicce 1124/M. 1 Ocak 1712). Bu çerçevede Habsburg elçisinin yol üzerindeki güzergâhlarda ihtiyaçları karşılandı. Buna göre Fleischmann'a her bir menzilde verilen tayinatlar için bk. (BOA. İE. HR., 11/1055, H. 09. 09 Ramazan 1124/M. 10 Ekim 1712).

Tayinat Çeşidi	Miktarı	Tutarı
Kuzu	5 adet	500 akçe
Koyun	1 adet	180 akçe
Pirinç	12 kıyye	84 akçe
Revgan-ı sade	8 kıyye	240 akçe
Nan-ı aziz	150 adet	150 akçe
Sirke	10 kıyye	50 akçe
Salata soğan	20 pare	60 akçe
Yumurta	100 adet	50 akçe
Revgan-ı zeyt	1,5 kıyye	54 akçe
Şem-i asel	1 kıyye	120 akçe
Kahve	1 kıyye	240 akçe
	0,5 kıyye	150 akçe
Tarçın	30 dirhem	180 akçe
Karanfil	10 dirhem	40 akçe
Ceviz-i hindi	25 dirhem	150 akçe
Şeker	1,5 kıyye	150 akçe
Üzüm	1 kıyye	12 akçe
Limon	14 adet	15 akçe
Tuz	5 kıyye	10 akçe
Dakik	5 kıyye	20 akçe
Kabak	1 kıyye	30 akçe
Süt	6 kıyye	24 akçe
Lahana	8 kıyye	12 akçe
Mısır tavuk	2 adet	60 akçe
Biliç	6 adet	36 akçe
Gügercin	4 adet	60 akçe
Nan-ı has	4 adet	16 akçe
Hamr(şarap)	110 kıyye	1320 akçe
Arak(rakı)	4 kıyye	160 akçe
Badem	0,5 kıyye	12 akçe
Üzüm kişniş	1 kıyye	48 akçe

Tana(dana)	1 re's	480 akçe
Şa'ır yem	60 kıyye	360 akçe
Otluk araba	4 araba	480 akçe
Hatab araba	4 araba	120 akçe
Tavuk	10 adet	120 akçe
Zafran(safran)	5 dirhem	30 akçe
Mükellef batlarıyla hinto bargirleri	4 re's	480 akçe
Mükemmel batlarıyla ve bargirleriyle araba	26 araba	4680 akçe
Mükemmel batlarıyla ve eyerleriyle binek bargiri	30 adet	3400 akçe
Atlu kulaguz(kılavuz)	4 adet	320 akçe
Piyade kulaguz	6 adet	240 akçe

Tablo 12. Habsburg Elçisi Franz Fleischmann'a Her Bir Menzilde Verilen Tayinat

Bu şekilde Habsburg elçisi için menzillerde toplam tayinat olarak 14.943 akçe verildi. Ayrıca Habsburg elçisine Galata'da Dört Yol Ağzında Flemenk Elçisi Tercümanı Yorgaki'nin konağı tahsis edildi ve ücret olarak 238 kuruş ödendi. Bunun yanında Fleischmann'a ordugâhta Seyfullah Ağa'ya Habsburglar tarafından verilen tayinata mukabil 1000 taler hediye olarak verildiği bilinmektedir (BOA. SAMD III., 8/793, H.17. 09 Ramazan 1124/M. 18 Ekim 1712; Beydilli ve Erünsal, 16).

1711'de daimi elçi olarak tayin edilen Franz Fleischmann 1716 yılına kadar bu görevde kaldı. Özellikle daimi elçilerin İstanbul'da buldukları süre içerisindeki faaliyetleri ile ilgili döneme ait Osmanlı arşiv belgeleri ile teşrifat defterleri ve kroniklerin sessiz kaldıkları söylenebilir. Bu şekilde 5 yıl kadar görev yapan Franz Fleischmann'ın sefaret görevi, 1716'da Avusturya-Venedik ittifakı sonucunda Osmanlı Devleti'yle çıkan savaşla birlikte son buldu.

3.4. Damian Hugo Virmond (Virmont) Grafi (1718/1719-1720 Büyük Elçi)

1716-1718 yılları arasında Habsburg İmparatorluğu ile Osmanlı Devleti arasındaki savaş devam etmekteydi. Bu dönemde iki devlet arasındaki diplomatik ilişkiler de askıya alındı. Damian Hugo Virmond, 25 yıllık bir barış antlaşmasını öngören Pasarofça Barış Müzakerelerine 1717 yılında Prens Eugen tarafından yetkili olarak görevlendirildi (Ercan, 2019: 141). Savaş sonrasında imzalanan Pasarofça Barış Antlaşması'yla iki devlet arasındaki diplomatik ilişkiler yeniden başladı. Bu doğrultuda atılan ilk adım, 1718 Pasarofça Antlaşması'nın onaylanmış metnini Osmanlı Devleti'ne teslim etmek için büyükelçi payesi ile Damian Hugo Virmond Grafi'nin İstanbul'a gelmesidir (Kurtaran, 2021b: 3181). Virmond 1666 tarihinde Rheingland'da doğdu, bir süre dini eğitim gördükten sonra askeri eğitim aldı. Habsburg İmparatoru I. Leopold'un hizmetine girerek ordusunda komutan oldu. Mantna'daki (İtalya) valilik görevinin ardından 1715 tarihinde İsveç Kralı'na sefir olarak atandı. Daha sonra diplomatik görevlerle Prusya, Polonya, Lehistan ve Macaristan'da bulundu. İstanbul'daki elçilik görevi için ise 1718 yılının sonunda

Viyana'dan yola çıkan elçilik heyeti 1719'da İstanbul'a geldi. Şehre girişinden sonra, önce sadrazam tarafından kabul edilen Virmont, ardından Osmanlı padişahı III. Ahmed tarafından kabul edildi. Virmont'un İstanbul'daki büyükelçilik görevi ise 1720'de son buldu. Habsburg ordusunda bir süre daha ordu komutanlığı yaptıktan sonra 21 Nisan 1722 yılında Hermansstadt'ta hayatını kaybetti (Kurtaran, 2021b: 3182).

Osmanlı Devleti adına ise Pasarofça Barış Antlaşması'na temsilci olarak şikk-ı sâni defterdarlığı payesi verilen Silahtar İbrahim Ağa ve şikk-ı sâlis defterdarlığı payesi verilen Yirmisekiz Mehmed Çelebi katıldı (Tarih-i Raşid ve Zeyli, C/2, 1103). Silahtar İbrahim Ağa daha sonra 1719'da Habsburglar ile Osmanlı Devleti arasındaki dostluk ilişkilerini tekrar tesis etmek ve Pasarofça Antlaşması'nın onaylanması için Rumeli beylerbeyi payesi verilerek Viyana'ya elçi olarak gönderildi (Tarih-i Raşid ve Zeyli, C/2, 1151-1152; Kurtaran, 2021b: 3181). Pasarofça Antlaşması'ndan sonra Habsburg Sarayı'nın savaş müşaviri olan Virmont sınırda İbrahim Paşa ile mübadelesinden sonra Niş ve Sofya üzerinden Edirne'ye geldi. Osmanlı Devleti elçilik mihmandarı olarak Nişli Mehmed Ağa'yı görevlendirdi. Habsburg elçisinin huduttan İstanbul'a gelinceye kadar tüm ihtiyaçları yol üzerindeki yerlerin belirli vergilerine karşılık temin edildi. Yine Habsburg elçilik heyetinin sınırdan İstanbul'a kadar çeşitli masrafları için 39.436 kuruş harcama yapıldı. Elçilik heyeti için tekrar İstanbul'dan Habsburg sınırına kadar 50.697 kuruş harcama yapıldı. Habsburg elçisi ve maiyetinin toplam yol masrafı 185.120 akçedir (Kurtaran, 2021b: 3192-3193). Ayrıca Habsburg elçilik maiyeti İstanbul'da kendilerine verilen günlük tayinatı nakdî olarak kendilerine 22.240 akçe ödendi. Bu dönemde gelen diğer devletlerin elçilik heyetlerine verilen günlük tayinatlar ise şöyledir (Kurtaran, 2021b: 3190-3191; BOA. İE. HR. nr. 13/1313, 23 Recep 1131/11 Haziran 1719; BOA. AE. SAMD. III. nr.193/18683, 15 Rebiyülahir 1131/7 Mart 1719; BOA. İE. HR. nr. 13/1315, 4 Şaban 1131/22 Haziran 1719; BOA. AE. SAMD. III. nr.193/18667, 8 Rebiyülahir 1131/28 Şubat 1719; BOA. İE. HR. nr. 11/1057, 8 Rebiyülahir 1131/28 Şubat 1719; BOA. İE. HR. nr. 8/795, 8 Rebiyülahir 1128/1 Nisan 1716).

İngiliz	13.910 akçe, 18 pare
Rus	13.800 akçe
Hollanda	19.200 akçe
Dubrovnik	12.000 akçe
Özbek	36.000 akçe

Tablo 13. Diğer Devletlere Verilen Günlük Tayinatlar

Görüldüğü üzere Virmont'a verilen tayinat miktarı aynı tarihlerde Batı'dan gelen diğer elçilerden fazladır. Bu durum Osmanlı yönetiminin Habsburglara verdiği önemi göstermektedir. Yine ilgili tabloda Özbek elçilik heyetine verilen günlük tayinatın fazla olması, elçilik maiyetinin Müslüman olmasıyla açıklanabilir. Nitekim

doğudan gelen elçilik heyetleri (özellikle İran) kalabalık olsa da Özbek elçilik heyetleri sayısının çok fazla olmadığı bilinir (Can, 2019: 230).

Bu şekilde gelenek gereği Osmanlı sınırından itibaren masrafları karşılanan Habsburg elçilik heyeti Küçük Çekmece' den İstanbul'a giriş yaptı ve burada kendilerine gösterişli bir karşılama töreni düzenlendi. Öncelikle Hazinedar Çiftliği adı verilen yere elçilik heyeti yerleştirildi. Yerleştirilen yerden aynı gün İstabl-ı Âmire'den divan rahtlı abâyili süslenmiş bir at ve maiyetine gönderilen 130 at ile heyet Edirnekapı dışında verilecek ziyafet için Bayram Paşa Bostanı yakınlarındaki Hatice Sultan Çiftliği'ne getirildi. Alaylar eşliğinde Hatice Sultan Çiftliği'ne getirilen Virmont ve maiyetine burada karşılama merasimi yapıldı. Ardından Habsburg elçisi iskemleye oturtularak tatlı ve kahve ikramı yapıldı ve sonrasında yemekler yenildi. O dönemde İstanbul'da veba salgını görülmesinden dolayı Virmont belirli bir süre daha Hazinedar Çiftliğinde ikamet etmek zorunda kaldı. İlk olarak Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın köşkünde kabul edilen elçi, sadrazamın bulunduğu köşke alaylar eşliğinde getirildi. Elçiye burada şerbet ve buhur ikram edildi. Yine sadrazam tarafından Virmont'a semur kürk hediye edilirken maiyetinde bulunanlara hil'atler giydirildi. Sadrazam ayrıca Virmont'a değerli madenlerle süslenmiş raht takımı giydirilmiş siyah bir at hediye etti. Sadrazam'ın köşkünde kabul edilen Habsburg elçisi iki gün sonra Padişah III. Ahmed tarafından Topkapı Sarayı'nda kabul edilmek üzere ikamet ettiği yerden alaylar eşliğinde Divân-ı Hümâyûn'a getirildi. Habsburg elçi kabulü Ulufe Divanı'na denk getirilip, elçiye yeniçerilere mevacic dağıtımı seyrettirildi. Divan odasına alınan Habsburg elçisi bir iskemleye oturtuldu. Ramazan gününe denk geldiği için heyete bir ziyafet verilmezken sadece yemek ikram edildi. Ardından elçiye Çavuşbaşı tarafından bir semur kürk giydirildi. Yine elçinin yanında bulunan kişilere 116 adet hil'at giydirildi. Habsburg elçisi yaklaşık 8,5 ay İstanbul'da kaldı. Bu süre zarfında ilk olarak Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından ziyafet verildi. Vidos Bahçesi'nde gerçekleşen ziyafet hazırlıklarına bir gün öncesinden başlandı. Sadrazamın davetiyle 15-20 kadar adamıyla ziyafet alanına gelen Virmont'a önce kahve ikram edilerek hasbihal edildi. Çeşitli oyun gösterileri (cirit vs.) müzik eşliğinde gölgelikte seyrettirildi. Yenilen yemeğin ardından elçiye bir kürk giydirilip sadrazam tarafından bir at hediye edildi. Karşılıklı vedalaşmanın ardından ziyafet son buldu. Habsburg elçisi için diğer bir ziyafet Üsküdar'da Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı'nda tertip edildi. İki gün öncesinden başlanan yalıdaki hazırlıklara daha fazla önem gösterildi. Nitekim su fiskiyelerinin etrafı meyve sepetleri ve çiçek sepetleriyle sofalara kadar donatıldı. Kayıkla önce İbrahim Paşa'nın Beşiktaş'taki yalısına getirilen Habsburg elçisi burada sadrazam tarafından karşılandı. Ardından buhur, şerbet ve kahve ikramı eşliğinde Virmont'la bir görüşme gerçekleşti. Görüşmenin ardından Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı'na gidilmek için kayıklara binildi. Yalıda Virmont adına gösterişli bir ziyafet verilmesi halkın ilgisini ve merakını cezbetmesiyle yoğun bir kalabalık toplandı. Mutat olduğu üzere önce tatlı ve kahve ikramı, ardından ise yemek faslına geçildi. Yemek için hazırlanan sinilerde Virmont için altın bıçak ve çatal konuldu. Elçilik heyetinde bulunanlar için de köşkün dışında hazırlanan sofalarda ve deniz kenarında sofralar

kuruldu. Yemekler yendikten sonra hanende ve sazandeler hünerlerini sergiledi. Müzik faslı eşliğinde Sadrazam İbrahim Paşa tüfekte atış talimi gerçekleştirdi. Ardından cirit, güreş, hokkabazlık gösterileri düzenlendi. Hokkabazlık gösterilerinin hemen arkasından Rumeli ve Anadolu Hisarlarından toplar atıldı. Müzik eşliğinde tekrar silahla nişan alma atışları yapıldı. Atışla birlikte son bulan gösterilerin sonrasında akşam yemeği yenildi. Sadrazam, Virmont'a bir kürk hediye etti ve maiyetine hil'atler giydirdi. Tekrar gemiye bindirilen Virmont, Defterdar İskelesi'ne gönderildi (Demir, 2005: 223-239).

Nişancı Mustafa Paşa tarafından Virmont'a Anadolu Yakası'nda bir ziyafet daha verildi. Mustafa Paşa'nın kendi yalısında düzenlenen ziyafete Reisülküttap da katıldı. Virmont'la özel bir görüşme de gerçekleştiren Mustafa Paşa ardından ikinci zamanı yemek ziyafeti verdi. Yemekten sonra Habsburg elçisi Virmont'a bir âdet telli ağır yağlık verildi. Yanında bulunan altı nefere de birer âdet çekme verildi. Virmont'un 1720 yılında vedasına müteakiben Sadrazam İbrahim Paşa ciheti vesilesiyle Taşlıca Burnu'nda bulunan Kara Mustafa Paşa Yalısı'nda bir ziyafet daha tertip edildi. Bir gün öncesinden başlanan hazırlıklarda döşemeler özenle seçilip yerleştirildi. İbrahim Paşa'nın ilk önce yalıya teşrifinden sonra yalının alt tarafında bulunan iskeleye kayıkla Virmont geldi. Habsburg elçisinin geldiği sadrazama haber verilmekle birlikte karşılama gerçekleştirildi. Kahve ve tatlı ikramını yemek faslı takip etti. Sonrasında hanende, sazandeler müzik icra ettiler. Cirit, hokkabaz, tüfek atışları gibi oyunlar sergilendi. Yenilen yemeğin ardından hil'atler giydirilen elçilik heyeti tekrardan iskeleye uğurlandı. Yalıdaki son veda ziyafetinin ardından Virmont, veda ziyareti için Osmanlı devlet ricalinden önemli kişilere ziyaretlerde bulundu. Bu ziyaretler sırasında her iki taraf da birbirlerine hediyeler takdim etti (Kurtaran, 2021b: 3196-3197).

Görüldüğü üzere Pasarofça Antlaşması sonrasında taraflar arasındaki barışın tasdiki için Viyana Sarayı'ndan gönderilen Habsburg elçisi, III. Ahmed döneminde o tarihe kadar gelen elçiler arasında en çok itibar gören elçi oldu. Bu durum başta ifade ettiğimiz tezi destekler nitelikte olup, taraflar arasındaki siyasi ve askeri münasebetler elçi kabullerine ve kabuller sırasındaki muamelelere sirayet etmekteydi. Pasarofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti üzerinde bariz bir üstünlük kuran Habsburgların bu üstünlüğü, gönderilen elçiye Osmanlı payitahtında gösterilen ilgiyi arttırmış ve elçiye verilen ziyafetlerde gözle görünür oranda bir artış yaşanmıştır.

3.5. Josef Dierung (De Virlenf) (1720-1728 Daimi Elçi)

Virmont'un 1720 yılında görevinin son bulmasıyla birlikte Josef Dierung görevi devraldı. Elçilik görevinden önce savaş ve elçilik sekreterliği görevinde bulundu. Habsburg elçisi görevine atanmış olduğuna dair resmi yazıyı önce sadrazama ardından padişah III. Ahmed'e sundu (Savaş, 2020c: 121). Elçinin Viyana'dan çıkmasıyla birlikte Osmanlı sınırına kadar Habsburg yetkilileri nezdinde gelmesinin ardından, buradan itibaren Osmanlı yetkilileri tarafından karşılandı. Gelenek gereği daimi elçi statüsünde olan Dierung'un yol masrafları Babiâli tarafından karşılandı. Bu çerçevede Habsburg temsilcisi ve maiyetinin nakliye vasıtalarının ücreti olarak

Üsküp livası tütün vergilerine karşılık olarak 12.140 akçe ödendi (BOA. AE. SAMD III., 117/17268, H.06. 07 Receb 1132/M. 15 Nisan 1720). Yine elçinin ağırlıklarının taşınması Osman Ağa tahvilinden karşılanmak suretiyle 2.666 kuruş verildi (BOA. AE. SAMD III., 218/21037, H.01.07 Receb 1132/M. 9 Mayıs 1720). Yerli literatürde Habsburg daimi elçisi Dierung hakkında pek fazla bilgiye sahip olmamakla birlikte döneme ait teşrifat defterinde Dierung ile ilgili şu bilgiler geçmektedir (Uslu, 143-144):

“Yevm-i mezbûrda Âsitâne'de ikâmet üzere olan Nemçe kapu kethüdâsına Kralı tarafından kapu kethüdâlığı gelip Kral tarafından ve baş vekîl tarafından devletlü sadrı'âlî hazretlerine gelen mektûbları getirip teslîm eylemekle bu siyâk üzere vâkı' olmuştur ki: Yevm-i mezbûrda mezbûr kapu kethüdâsı için sadrı'âlî tarafından dîvân rahtı ve abâyî ile müzeyyen bir at iskeleye irsâl olunup ve çavuşlar kâtibi ve çavuşlar emîni ve yirmi kadar çavuşân mücevvezeler ile ve 'ases-başı ve subaşı neferâtı dahi esvâb-ı dîvânîleriyle iskeleye varıp hâzır oldukları hâlde kapu kethüdâsı dahi kendü kayıklarıyla gelip ve kayıkların ücretlerin de mesfûr kapu kethüdâsı tarafından verilip mîrîden verilmemiştir. Ba'dehu mesfûru alay ile Sarây-ı Âsafî'ye getirdiklerinde mu'tâd üzere delü ve gönüllü neferâtı ve muhızır ağa yoldaşları esvâbı dîvânîleri ile sarây havlisinde saff-keşîde olup ve Büyük Oda'da ağayân-ı sadrı'âlî mücevveze ve erkân kürkleriyle hâzır olup ancak devletlü, 'inâyetlü sadrı'âlî hazretleri rûz-ı 'âdî destârlarıyla makâm-ı 'âlîlerinde oturdukları hâlde kapu kethüdâsı odaya dâhil ve huzûr-ı sadrı'âlîde kadd-hamîde-i ta'zîm ve Kralın ve baş-vekîlin mektûbların teslîm eyledikten sonra vaz' olunan iskemleye oturup ba'dehu tatlu ve kahve ve bir mikdâr mahfîce mükâlemeden sonra şerbet ve buhur verilip ba'dehu kapu kethüdâsına ve etbâ'ına mecmû'u on sevb hil'at ilbâs olunup geldiği siyâk üzere gitmiştir. Mesfûr kapu kethüdâsı olup müstakil elçi olmadığından sâhib-i devlet efendimiz kallâvî giymeyip ve Küçük Oda'dan berü gelmeyip makâm-ı 'âlîlerinde oturmuşlarıdi. Vaktinde, gaflet olunmaya.”

Burada Habsburg elçisi Dierung hakkında ilk olarak has ahurdan atlar gönderilerek alaylar eşliğinde 11 Mart 1722 tarihinde sadrazamın sarayında kabul edildiği anlaşılmaktadır. Yine Habsburg elçisinin kayıkla iskeleye geldiğini ve kayık ücretinin daimi elçi olması hasebiyle kendisi tarafından ödendiği belirtilmektedir. Yine aynı defterde yer alan başka bir kayıta ise şu ifadeler geçmektedir:

“Yevm-i mezbûrda galebe dîvân olup Nemçe kapu kethüdâsı Kralı tarafından Âsitâne'de kapu kethüdâsı olmak üzere tarafına vârid olan nâmeyi huzûr-ı şehinşâhiye teslîm eylemek üzere Dîvân-ı Hümâyûn'a gelmek fermân buyurulmakla mezbûr kapu kethüdâsı için âhûr-ı hâssdan dîvân rahtı ile müzeyyen bir at ve etbâ'ı için yirmiden mütecâviz atlar iskeleye irsâl ve çavuşlar kâtibi ve çavuşlar emîni ve yirmi kadar mücevvezelü çavuşân ile iskeleden alıp alay ile Dîvân-ı Hümâyûn'a getirip yeniçeri çorbaya seğirtecek vakitte içerü koyup ba'dehu Kubbealtı'na gelip nişâncı suffesinin alt tarafında vaz' olunan iskemleye oturtulmuştur. Bu

esnâda sâhib-i devlet efendimiz makâm-ı 'âfîlerinde otururlar idi. Mesfûr kapu kethüdâsı olup müstakil elçi olmadığından Küçük Oda'ya teşrîf etmediler. Ba'dehu dîvân bozulup erbâb-ı mesâlih işi görüldükten sonra ta'âm geldikte mesfûr kapu kethüdâsı kapudân paşa ile it'âm olunup etbâ'ından kimesne sofralara oturtulmayıp taşra çıkarılmıştır. Hatta yirmi altı senesinde Dîvân-ı Hümâyûn'a gelen kapu kethüdâsı, defterdâr efendi sofrasında it'âm olunmuş, lâkin sene-i mezbûrda vüzerâdan kimesne olmamakla böyle vâkı' olmuş. Çünkü bu def'a kapudân paşa mevcûd olmakla vezir-i müşârun-ileyh sofrasında it'âm olunmak üzere fermân olunmuştur. Ba'de't-ta'âm hazîne önüne götürülüp kendüye ve etbâ'ına mecmû'u on beş sevâb hil'at ilbâs ve vüzerâ-i 'izâm 'arza girdikte mesfûr dahi kendü ile altı nefer kimesne 'arza konulup ba'dehu çıkarılıp Orta Kapu hâricinde süvâren bi'l-cümle erbâb-ı dîvân taşra çıkınca seyrettirilip getir[il]diği siyâk üzere iskeleye götürülmüştür."

Teşrifat defterinde yer alan ifadelere göre, Habsburg elçisi Dierung'un Padişah tarafından kabulü 17 Mart 1722 tarihinde gerçekleşti. Saraydan gönderilen atlarla iskeleden alınan elçi, alaylar eşliğinde saraya getirilmekle birlikte elçinin mu'tâd olduğu üzere padişah tarafından kabulünün ulufe divanına denk getirildiği görülüyor. Diğer bir dikkat çeken nokta ise divanda en rütbeli kişi olarak vezir rütbesindeki kapudan paşanın bulunmasıdır.

Habsburg temsilcisinin İstanbul'da yaklaşık 8 yıl kadar kaldığı anlaşılmaktadır. Daha önceki daimi elçiler gibi elçinin İstanbul'daki faaliyetleri ve buna bağlı olarak kendisine verilen ziyafetler hakkında herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Fakat teşrifat defterinde yer alan verilerden hareketle padişah tarafından kabul edilen Habsburg elçisine mu'tâd kaideler gereğince divanda ziyafet verilmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

3.6. Leopold von Talman (1728-1737 Daimi Elçi)

Leopold von Talman 1703-1713 tarihleri arasında Osmanlı Devleti'nde daimi elçilik yapmış olan Leopold Talman'ın oğludur (Savaş, 2020c: 122). Josef Dierung'un yerine atanan Habsburg elçisi, 21 Aralık 1728 günü Osmanlı Sultanı III. Ahmed tarafından kabul edildi (Bozkurt, 248). 1736 yılında Rusya ile Osmanlı Devleti arasında yapılan görüşmelere arabuluculuk etmek adına elçi ve orta elçi olarak atandı. Üstlenmiş olduğu bu görevden dolayı Osmanlı Sultanı tarafından ilk resmi kabulü 18 Eylül günü gerçekleşti. Osmanlı Devleti'nin 1735 yılından itibaren Rusya ile yaşadığı siyasi ilişkilerin gerginleşmesi savaşı da beraberinde getirdi. 1736-1739 yılları arasında yaşanan savaşa Avusturya'nın da Rusya ile müttefik olarak yanında yer almasıyla Leopold von Talman 1737'de görevini bıraktı. Böylece Osmanlı-Habsburg arasındaki diplomatik ilişkiler savaş nedeniyle tekrar askıya alındı. Habsburg elçisi Leopold von Talman hakkında daimi elçi olması hasebiyle sınırdan itibaren İstanbul'a gelinceye kadar hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

İstanbul'a gelen Habsburg elçisi Talman hakkında 1144/1731 tarihli teşrifat defterinde ise Talman'ın Gümrükçü Çiftliği'nden alınıp Galata'daki konağına götürülmesi ve sarayda arz odasında kabulü şöyle anlatılmaktadır (Çevik, 200):

"1144 târîh-i mezbûrda Nemçe kapu kethüdâsına orta elçilik ile devleti tarafından rikâb-ı hümâyûna nâmesi gelmeğle elçi-i mesfûr Hazret-i Ebî Eyyüb Ensârî kurbında vâki' Gümrükci kurbında vâki' Gümrükci Çiftliği dimeğle ma'rûf çiftliğe gelüb ve erbâb-ı âlây dahi ânda cem' olub âlây ile hânesine götürölmek fermân olınmağın ilçi-i mesfûr ve maiyyetine me'mûr kapucıbaşı ağa selîmî ve erkân kürk ve dîvân-bisâtlu at ile ve çavuşlar kâtibi ve emîni ve otuz beş nefer mikdârı çavuşân-ı dîvân mücevvezeleriyle seherî çiftlik-i mezbûrda cem' ve elçinin rükûbî için ağır kemer-raht ve kesmelü at ve etbâ' için otuz dokuz re's eğerlü ve bisâtlu atlar irsâl olunmağla süvâr olub kapucıbaşı ağa sağda ve elçi-i mezbûr solda ve elçinin önünce sağda vezîr ağası solda üzerine ta'yîn olunan çorbacı bu vechile âlây ile Eyyüb'in üst tarafından Kâğıd-hâne yoluyla Galata'da vâki' konağına îsâl olunmuş. Çend-rûz mürûrında serây-ı âsafîye getirildikde çavuşbaşı ağa selîmî ve erkân ile iskeleden alub ve kapu ricâli mecmû'ı esvâb-ı dîvâniyyeleriyle bulunub elçi buluşmasında olan resm-i âdî icrâ olunmuş ancak sâhib-i devlet hazretleri destâr-ı âdî ve erkân kürk ile bulunmuşlar. Ba'dehû avdetde mu'tâd üzere hil'atler ilbâs olunmuş. Ba'dehû nâmesini teslîm için dîvân-ı hümâyûna getirildikde elçi buluşması makalesinde mezkûr rüsûm-ı âdiye-i dîvâniyye icrâsından sonra eski dîvân-hâne önünde hil'atler ilbâs olunup yedi nefer arza konulmuş."

1736 yılında Rusya-Osmanlı arasındaki savaşta Habsburgların tarafsız olduğunu ifade eden ve arabulma bahanesiyle Osmanlı Devleti'ni oyalayan Habsburg elçisi Leopold von Talman Galata'da ikamet etmekteydi. Talman daha sonra Galata'daki ikametgâhından Dobruca'da bulunan Babadağ'daki ordugâha geldi. Burada arabuluculuk rolünü üstlenen Talman diğer devlet elçileriyle bir araya geldi. Habsburg elçisi Talman'ın Galata'dan Babadağ'ına kadar tüm ihtiyaçlarını ve masraflarını Osmanlı Devleti karşıladı. Talman'ın sadece taşıma ihtiyacı ve maiyeti için toplamda 9.241,5 kuruş tayinat hazineinden ödendi. Ayrıca Habsburg elçisine yirmi dokuz günlük tayinat bahası olarak 4.060 kuruşluk ayrı bir ödeme yapıldı. Talman'ın ordugâhtan Habsburg sınırına kadar geri dönüş yolculuğundaki ihtiyaçlarını da Osmanlı Devleti karşıladı. Habsburg elçisinin yolculuk tayinatı ise Edirne'ye bağlı kazaların vergilerine karşılık alındı (Kurtaran, 2018: 377-380).

SONUÇ

1606 Zitvatorok Antlaşması'yla Osmanlı diplomasisinde ilk değişim sinyalleri yanmaya başladı. Bu değişim 1593-1606 yılları arasında Avusturya ile gerçekleşen uzun savaş döneminde Osmanlı Devleti'nin askeri gücünün zayıflığını da ortaya koymaktaydı. Her ne kadar Osmanlı Devleti Avusturya Devleti karşısında askeri üstünlüğünü uzun süre korusa da Zitvatorok Antlaşmasıyla birlikte ilk prestij kaybını yaşadı. Nitekim Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılın sonunda Kutsal İttifak devletleriyle giriştiği 16 yıllık savaş döneminden mağlup çıkması Osmanlı

diplomasisinin değişim ve dönüşümünü de beraberinde getirdi. Osmanlı diplomasisinin kuruluşundan itibaren uyguladığı "Ad hoc" diplomasi anlayışı 1699 Karlofça Antlaşması'yla birlikte ikinci ve daha büyük bir prestij kaybına uğradı. Yaşanan bu gelişmeler Osmanlı diplomasisinin temel dayanağının askeri üstünlüğüne bağlı olarak ilerlediğinin göstergesiydi. Askeri üstünlüğü ile paralel ilerleyen Osmanlı diplomasisi, sadece yaşanan savaşlar neticesinde imzalanan antlaşma maddelerine yansımakla kalmadı. Yaşanan değişimin diğer bir alanı ise kadim Osmanlı kaidelerinin oluşturduğu elçi kabulleriydi. Osmanlı diplomasisinin uygulama alanlarından biri olarak ele aldığımız çalışmada, III. Ahmed döneminde Habsburg elçilerinin kabulü ve yapılan harcamalar başlığı altında Osmanlı diplomasisi üzerindeki değişim tahlil edildi. Yine bu minvalde ilgili tarihlerde Viyana Sarayı'ndan İstanbul'a daimi ve fevkalade statüde altı elçinin geldiği tespit edildi. Bunlardan dördü daimi elçi, ikisi ise fevkalade elçi olarak görevini icra etti. Habsburglar tarafından çeşitli amaçlar ile gönderilen bu altı elçi Babiâli'nin genel elçi kabulleri teamülleri dâhilinde karşılandı ve ağırlandı. İlgili kabuller sırasında elçilerin statüsü (daimi/fevkalade) ile payeleri (büyükelçi/orta elçi) oldukça etkili oldu. Yine bu kabuller sırasında mutat olarak yapılan harcamaların icrasında da benzer özelliklerin yanı sıra elçilerin geliş amacı ve ilgili tarihlerdeki Osmanlı-Habsburg münasebetleri etkili oldu. Bu çerçevede Habsburg elçilerinden Damian Hugo Virmont dışında herhangi bir elçiye verilen ziyafete rastlanmadığı gibi diğer elçilere yapılan harcamalarda da farklılıklar dikkat çekmektedir. Virmont'a verilen bu imtiyazı ilgili tarihteki Osmanlı-Habsburg münasebetlerine bağlamak mümkündür. Nitekim Pasarofça'da Habsburglar karşısında alınan mağlubiyet, Viyana'dan gelen elçiye daha iyi bir karşılama ve muameleyi beraberinde getirmiştir. Habsburg elçilerinin yanı sıra III. Ahmed Dönemi'nde gelen diğer devletlerin elçilerine yapılan harcamaların miktarlarında farklılıklar olduğu tespit edildi. Bu farklılıkların nedenleri arasında elçilerin geliş amaçlarının yanında Müslüman/ Gayrimüslim olma, üstün/eşit olma, elçinin savaş sonucunda gelmesi neticesinde, Osmanlı Devleti'nin kazanan veya kaybeden tarafta yer alması gösterilebilir. Buna bağlı olarak araştırmada elçi kabullerindeki değişikliklerin nedenleri ortaya konuldu. Bunun yanında çalışmamızda Osmanlı Devleti'nin başkentine gelen fevkalade elçilere daha fazla harcama yapıldığı ve önem verildiği görülmektedir. Avusturya elçilerine verilen önemin diğer devletlerin elçilerine nazaran daha fazla olmasının nedeni diğer devletlerin elçilerine göre siyasi üstünlüğünün olmasıydı. Çalışmadan elde edilen diğer bir önemli çıkarım ise Osmanlı diplomasi geleneğindeki katı/sert tutumun, Avrupalı Devletler ile girişmiş olduğu askeri/siyasi/diplomatik ilişkiler neticesinde XVIII. yüzyılda esneklik kazanmasıdır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

BOA. SAMD III., 8/793, H.17. 09 (Ramazan) 1124/M. 18 Ekim 1712.

BOA. A. (DVNSNMH. d), nr.6/ H. 19. 03 (Rebiülevvel) 1126, s. 328/M. 4 Nisan 1714.

BOA. AE. SMST. II, 124/13623. H.14.02 (Safer) 1112/ M.31 Temmuz 1700.

- BOA. A. (DVNSNMH. d), nr.6/H.04.09 (Ramazan) 1116, s. 88-89./M.31 Aralık 1704.
BOA. A. (DVNSNMH. d), nr.6/H.18.08 (Şaban) 1118./M.13 Kasım 1706.
BOA. A. (DVSNNMH. D), nr.6/H.12.11 (Zilkade) 1117/M.25Şubat.1706.
BOA. A. (DVSNNMH. d), nr.6/H.21.10 (Şevval) 1117/M.5 Şubat1706.s.140.
BOA. A. (DVNSNMH. d), nr.6/H.01.11 (Zilkade) 1116/M.25 Şubat 1705
BOA. AE. SAMD. III, 84/8460, H.15.10 (Şevval) 1118/M.20Ocak.1707.
BOA. AE. SAMD. III, 161/15744, H.13.01 (Muharrem) 1120/M.4.Nisan.1708.
BOA. AE. SAMD. III,45/4485, H.29.12 (Zilhicce) 1118/M.3 Kasım 1707.
BOA. AE. SAMD, III. 86/8576, H.10.11 (Zilkade) 1118/M.13.Şubat 1706.
BOA. AE. SAMD. III, 192/18546, H.29.06 (Cemazeyilahir) 1118/M.8 Ekim 1706.
BOA. İE. HR., 11/1055, H. 09. 09 (Ramazan) 1124/M. 10 Ekim 1712.
BOA. C. HR., 118/5885, H. 03. 12 (Zilhicce) 1124/M.1 Ocak 1712.
BOA. AE. SAMD III., 117/17268, H.06. 07 (Receb) 1132/M. 15 Nisan 1720.
BOA. AE. SAMD III., 218/21037, H.01.07 (Receb) 1132/M. 9 Mayıs 1720.

Diğer Kaynaklar

- Aktepe, M. (1998). III. Ahmet. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Cilt 2, 34-38.
Baykal, E. (2008). Osmanlıda Törenler. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*, 241143.
Beydilli, K. (2007). Prut Antlaşması. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Cilt 34, s. 359-362.
Beydilli, K., & Erünsal, İ. (2001). Prut Savaşı Öncesi Diplomatik Bir Teşebbüs Seyfullah Ağa'nın Viyana Elçiliği (1711). *Türk Tarih Kurumu: Belgeler: Türk Tarih Belgeleri Dergisi*, Cilt XXII, Sayı 26.
Bozkurt, N. (1994). 1699-1736 Tarihli Ecnebi Defterine Göre XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı-Avusturya Münasebetleri. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*, 87436.
Bozkurt, N. (2002). Avusturya Kapı Kethüdalığı (1700 1736). *OTAM, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 13/13, 245-259.
Bozkurt, N. (2020). Mihmandar. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Ankara, Cilt 30, 25-26.
Can, M. (2019). Osmanlı Diplomasisinde Mihmandar Geleneği. *Gazi Akademik Bakış*, 13(25), 267-285.
Çevik, C. (2018). Naili Abdullah Paşa Defter-i Teşrifat (Metin-Değerlendirme). (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*, 22871.
Demir, U. (2005). Üsküdar'da Avrupalı Bir Avusturya Elçisi Virmont Kontu Damian Hugo'nun 1719'da Ağırlanması. *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VIII, Bildiriler, Dörtbudak Yayınları*, İstanbul, s. 223-239.
Develioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.
Efendi, R. M., & Efendi, Çelebizade İ. A. (2013). *Tarih-i Raşid ve Zeyli*. (Haz.). Abdülkadir Özcan vd., İstanbul: Klasik Yayınları, Cilt 2.
Ercan, H. O. (2019). Pasarofça Antlaşmasını Mübâdele İçin İstanbul'a Gelen Büyükelçi Hugo Von Virmont'un Raporu Hakkında. (Haz.). Gültekin Yıldız. *Harp ve Sulh*, 300. Yılında

Pasarofça Antlaşması Sempozyumu Bildirileri, Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 141-150.

Ercan, H. O. (2020). Rıdvan Ağa'dan Süleyman Bey'e (1634-1774): Osmanlı Elçilik Heyetlerinin Avusturya Devlet Arşivindeki İzleri. *Osmanlı Araştırmaları*, 56(56), 49-96.

Eyice, S. (1995). Elçi Hanı. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, Cilt 11, 15-18.

Halaçoğlu, Y. (1991). *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, VII. Dizi, Sayı 127, Ankara.

İnalçık, H. (2010). *Osmanlı İmparatorluğu'nu Yeniden Yazmak: Kuruluş*. İstanbul: Hayykitap Yayınları.

İnalçık H. (2004). *Osmanlı Devleti'nin Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600*. Cilt 1, İstanbul: Eren Yayıncılık.

İpşirli, M. (1995). Elçi. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Cilt 11, 3-15.

Karaca, F. (2011). Teşrifat. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Cilt 40, 570-572.

Kılıç, D. A. (2002). *XVII. Yüzyıl Osmanlı Saray Teşrifatı ve Törenleri*. (Doktora Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi, 10085.

Kolçak, Ö. (2012). Vasvar Antlaşması. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Cilt 42, s. 560-562.

Kurat, N. A. (1995). *Prut Seferi ve Barışı 1123/1711*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Enstitüsü Yayınları, No. 8., Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Kurtaran, U. (2009). *Osmanlı - Avusturya Diplomatik İlişkileri (1526-1791): Osmanlı Diploması Tarihinden Bir Kesit*. Kahramanmaraş: Ukde Yayınları.

Kurtaran, U. (2012). Sultan Birinci Mahmud ve Dönemi (1730-1754). (Doktora Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi, 308798.

Kurtaran, U. (2014). XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Habsbug Siyasi İlişkileri. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Sayı, XVII, s. 393-419.

Kurtaran, U. (2015). Osmanlı Diploması Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar ile Bu Kaynakların İncelenmesindeki Metodolojik ve Diplomatik Yöntemler Üzerine Bir Değerlendirme. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 38 /Güz, s. 107-139.

Kurtaran, U. (2016). Karlofça Antlaşması'nda Venedik, Lehistan ve Rusya'ya Verilen Ahitnamelerin Genel Özellikleri ve Diplomatik Açından Değerlendirilmesi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 35(60), 97-139.

Kurtaran, U. (2018). *Sultan Birinci Mahmud (1730-1754)*. Ankara: Altınordu Yayınları.

Kurtaran, U. (2018). Pasarofça Antlaşması'na Göre Yapılan Sınır Tahdit Çalışmaları ve Belirlenen Yeni Sınırlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, 11(55), 287-300.

Kurtaran, U. (2018a). Karlofça Antlaşması'ndan Sonra İstanbul'a Gelen Yabancı Elçilerin Ağırlandırılması ve Yapılan Harcamalar. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 37(63), 331-370.

Kurtaran, U. (2018e). Heinrich Christoph Freiherr Von Penkler'in İstanbul Elçiliği ve Faaliyetleri. *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, 10, 222-251.

Kurtaran, U. (2019). *18. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Çabaları ve Avrupa Algısı 1700-1754*. (Ed.). Ahmet Dönmez, 'Osmanlı Modernleşmesi: Reform Çağında Çözüm Arayışları', İstanbul: Kitap Yayınevi.

- Kurtaran, U. (2019). *Avrupa ve Balkanlarda Tutunma Çabaları: Neo Klasik Dönem 1699-1774*. (Ed.). Selim Hilmi Özkan. Osmanlı Tarihi I: Siyasi Tarih-Kültür Medeniyet 1299-1774). İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Kurtaran, U. (2021b). Osmanlı'da Bir Elçi Mübadelesi Örneği: Pasarofça Antlaşmasından Sonra Osmanlı-Habsburg Elçi Mübadelesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research* 8/77, 3179-3214.
- Kurtaran, U. (2022). *Westphalia Antlaşması'ndan Fransız İhtilali'ne Kadar Diplomasinin Tarihsel Gelişimi 1648-1789*. (İlkçağdan Viyana Kongresine Diploması, (Ed.). Ahmet Dönmez), Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kuyucu, B. (2020). Osmanlı Sefirlerinin Gözünden 18. Yüzyıl Osmanlı-Avusturya Münasebetleri. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi, 70689.
- Kütükoğlu, M. S. (1989). XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Fevkalâde Elçilerin Ağırlanması. *Türk Kültürü Araştırmaları*, Prof. Dr. İsmail Ercüment Kuran'a Armağan, Cilt XXVII/1-2, s. 199-231.
- Levent, A. (2018). *Osmanlı Diplomasisinde Dönemsel Değişimin Dinamikleri"* Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. YÖK Ulusal Tez Merkezi, 671624.
- Mumcu, A. (2007). *Divan-ı Hümayun*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Ongun, Z. (1941). Osmanlı İmparatorluğu'nda Nâme ve Hediye Getiren Elçilere Yapılan Merasim. *Tarih Vesikaları Dergisi*, 1(1), 407-413.
- Ortaylı, İ. (2008). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat.
- Ortaylı, İ. (2014). *Osmanlıda Milletler ve Diploması*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özcan, A. (2007). Pasarofça Antlaşması. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Cilt 34, 177-181
- Papp, S. (2013). Zitvatorok. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Cilt 44, 472-474.
- Ahışhalı, R. (1999). *Divan-ı Hümayûn Teşkilâtı-Osmanlı*, (Ed. Güler Eren vd.), Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 6, Ankara, s. 24-35.
- Sander, O. (2006). *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü- Osmanlı Diploması Tarihi Üzerine Bir Deneme*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Savaş, A. İ. (2020c). *1739 Belgrad Barış Antlaşması'na Kadar Avusturya Devleti Tarafından İstanbul'a Gönderilen Elçiler*. (Ed.). Mehmet Alaaddin Yalçınkaya ve Uğur Kurtaran. 'Osmanlı Devleti'nin Diploması Tarihi Makaleler-1', Ankara: Altınordu Yayınları.
- Savaş, A. İ. (1996). Osmanlı Diplomatiğine Ait Name-İ Hümayun, Ahitname-i Hümayun ve Mektup Tahlilleri. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 7(7), 219-251.
- Savaş, A. İ. (2007). *Osmanlı Diplomasisi*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Sevinç, N. (2012). Osmanlı Devletindeki İran Elçilerinin Gelir-Giderleri (1696-1741). (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi, 293030.
- Şakiroğlu, M. H. (1992). Balyos. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul, Cilt 5, 43-47.
- Şeker, M. (1998). Hil'at. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul, Cilt 18, 22-25.
- Tebly, K. (1969). Nemçe İmparatorlarının İstanbul'a Yolladığı Elçi Heyetleri ve Bunların Kültür Tarihi Bakımından Önemli Tarafları. (Çev.). Bekir Sıtkı Baykal, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7/12-13, s. 247-263.

Tuncer, H. (1984). Viyana Sefaretnamesi 1131/1719 Elçi İbrahim Paşa. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 4(2), 99-105.

Turan, N. S. (2015). Elçiye Zeval Olmaz: Bizans'tan Osmanlılara Elçi Kabulleri, *Evrensel Kültür Dergisi* 34(58), 739-744.

Unan, F. (2007). Pâye. *TDV İslâm Ansiklopedisi. İstanbul*, Cilt 34, 193-194.

Uslu, H. B. (2017). *III. Ahmed Devri Teşrifâtı (A.d. 347: 1718-1725)*. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*, 583158.

Uzunçarşılı, İ. H. (1984). Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı. TTK Yayınları, VII. Dizi, Sayı 15a, Ankara.

Yıldırım, F. (2001). Tuna Nehri Kıyısında Bir Kasaba: İsakçı'da Sultan Osman Han Vakfı. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, International Journal of Historical Researches* 6, Prof. Dr. Süleyman Büyükkarcı Özel Sayısı, 286-325.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Devletlerarası ilişkileri resmi temsilciler aracılığıyla yürütme işi ya da sanatı olarak tanımlanan diplomasi, bir devletin dış politikasındaki hedeflerin uygulama alanı olarak kabul edilmektedir. Bu noktada devletten devlete değişiklikler gösteren diplomasinin uygulama alanlarında da zaman içerisinde birtakım değişimler ortaya çıkmaktadır. Nitekim kuruluş ve genişleme dönemlerinde "ad hoc diplomasi" denilen tek taraflı bir diplomasi anlayışını kabul eden Osmanlı Devleti, 18. Yüzyıldan sonra sürekli diplomasi yöntemini benimsemiş ve uygulamıştır. Osmanlı diplomasisinde yaşanan bu değişim, devletin siyasi ve askeri gücüne göre şekillenen dış politikasıyla ilgili bir gelişmedir. Bu çerçevede devletin diğer devletlere karşı üstün ve etkili olduğu dönemlerde tek taraflı bir diplomasi anlayışı uygulanırken, bu gücün azalmasıyla birlikte rakip devletlerin de dikkate alındığı yeni bir sürece geçilmiştir. Osmanlı diplomasi anlayışındaki bu değişimler ise diplomasinin uygulama alanlarına da etki etmiş ve onları olumlu/olumsuz açılardan etkilemiştir. Osmanlı diplomasisinde zaman içerisinde değişen önemli uygulamalardan birisi olan elçi kabulleri bu makalenin ele aldığı temel konudur. Osmanlı payitahtına giden yabancı devlet elçilerinin kabulü ile ilgili bir takım teâmül ve uygulamalardan oluşan elçi kabulleri Osmanlı diplomasisinde kuruluş yıllarından itibaren uygulanagelen diplomatik bir ritüeldir. Fakat bu ritüelin kuruluştan devletin yıkılışına kadar aynı şekilde uygulanmadığı ve süreç içerisinde birtakım değişimlere uğradığı bilinmektedir. Makalede III. Ahmed (1703-1730) döneminde Viyana'dan İstanbul'a gelen elçilerin kabulü ve bu sırada yapılan harcamaların tespiti amaçlanmıştır. Bu sayede Osmanlı Devleti'nde uygulanan genel elçi kabullerindeki uygulamaların ilgili tarihlerdeki Habsburg elçileri özelinde nasıl icra edildiğinin tespiti amaçlanmıştır. Araştırma sonrasında elde edilen bulgularda III. Ahmed döneminde gelen Habsburg elçilerinin kabulleri ve yapılan harcamalarda, geleneksel Osmanlı diplomasi anlayışında birtakım farklılıklar tespit edilmiştir. İlgili farklılıkların makalede öne sürülen tezi doğrular nitelikte olduğu ve Osmanlı diplomasi anlayışındaki değişimlerin elçi kabulleri üzerinde etki ettiği görülmektedir.

EXTENDED SUMMARY: Diplomacy, which is defined as the work or art of executing interstate relations through official representatives, is accepted as the application area of the objectives of a state's foreign policy. At this point, some changes occur in the application areas of diplomacy, which vary from state to state. As a matter of fact, the Ottoman Empire, which adopted a one-sided diplomacy understanding called "ad hoc diplomacy" during its establishment and expansion periods, adopted and applied the continuous diplomacy method after the 18th century. This change in Ottoman diplomacy is a development related to the foreign policy of the state, which is shaped according to its political and military power. In this framework, a one-sided diplomacy approach was

applied in the periods when the state was superior and effective against other states, and with the decrease of this power, a new process was started in which the rival states were also taken into account. These changes in the understanding of Ottoman diplomacy also affected the application areas of diplomacy and affected them in positive/negative aspects. Ambassador acceptance, which is one of the important practices that has changed over time in Ottoman diplomacy, is the main subject of this article. Envoy acceptance, which consists of a number of practices and practices related to the reception of foreign state ambassadors to the Ottoman capital, is a diplomatic ritual that has been practiced in Ottoman diplomacy since the foundation years. However, it is known that this ritual was not practiced in the same way from the establishment to the collapse of the state and it underwent some changes in the process. In the article, it is aimed to accept the ambassadors who came from Vienna to Istanbul during the reign of Ahmed III (1703-1730) and to determine the expenditures made during this time. In this way, it is aimed to determine how the practices in the general envoy receptions in the Ottoman Empire were carried out in the context of the Habsburg ambassadors in the relevant dates. In the findings obtained after the research, some differences from the traditional Ottoman diplomacy understanding were determined in the acceptances and expenditures of the Habsburg ambassadors during the reign of Ahmed III. The article shows that the relevant differences confirm the thesis put forward and that the changes in the Ottoman diplomacy understanding have an effect on the ambassador acceptance.

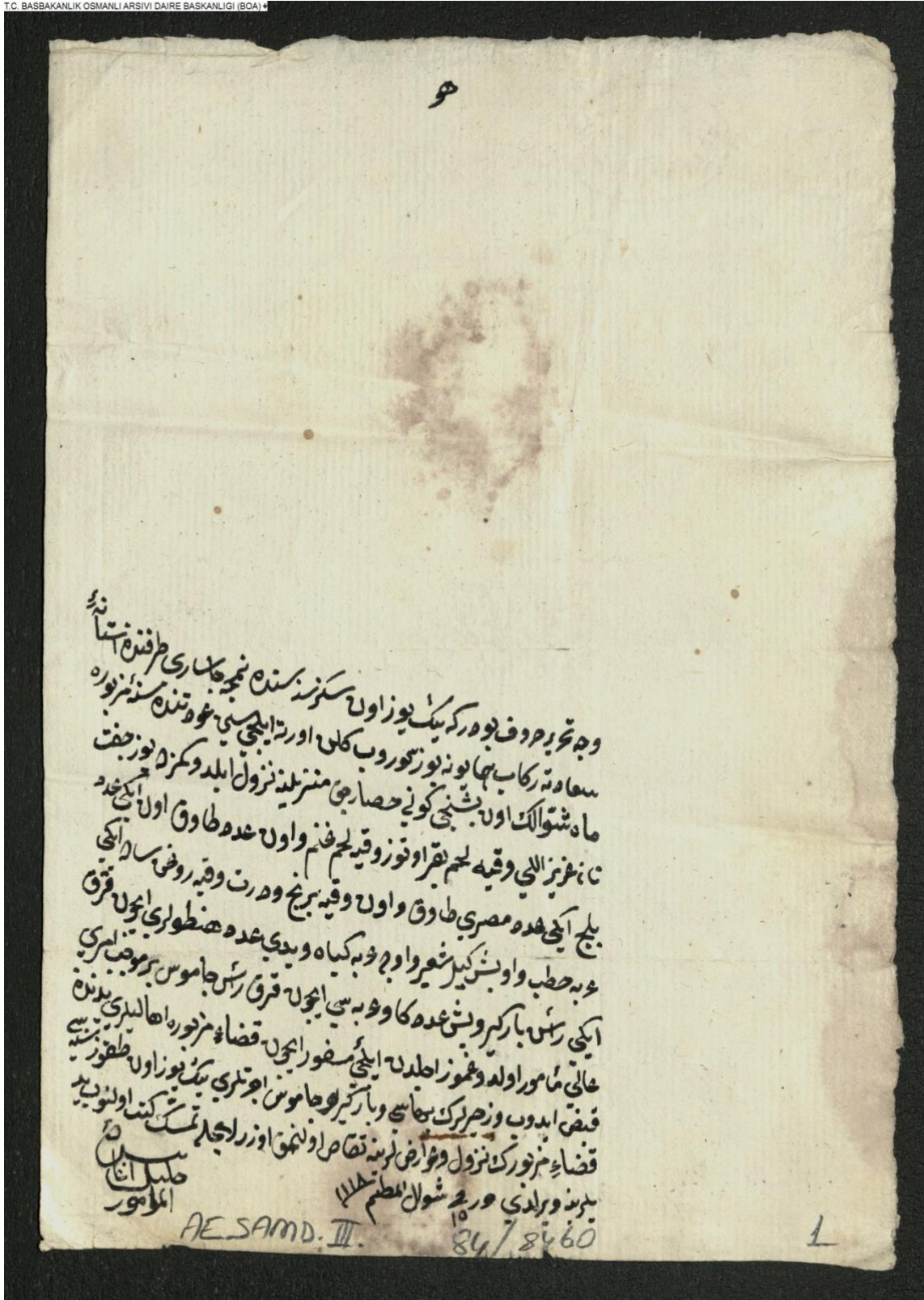
EKLER

Ek A. Habsburg elçisi Damian Hugo von Viermond
(<http://www.portraitindex.de/documents/obj/34706283> (Erişim Tarihi: 18.06.2022))

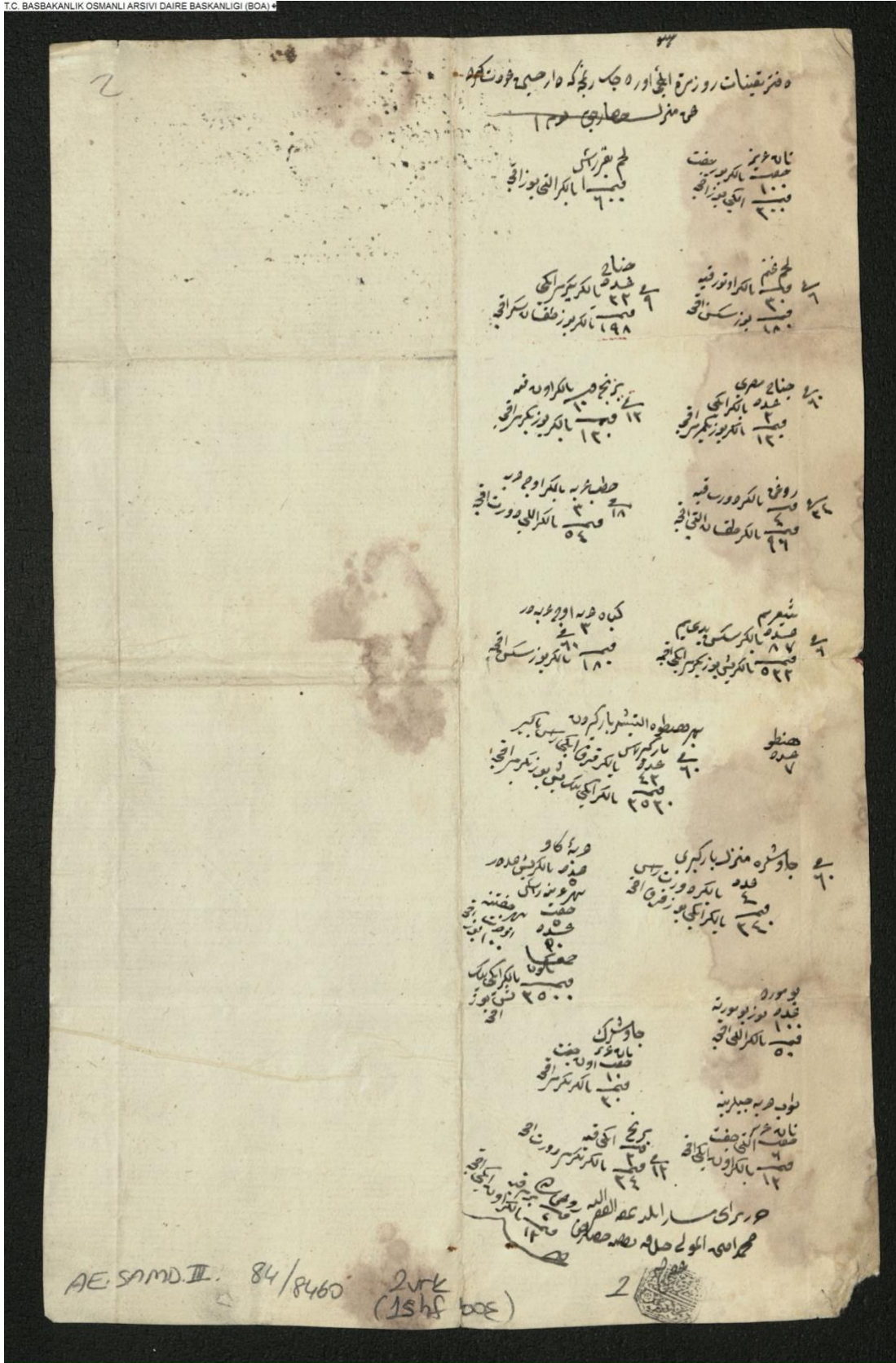

Ek B. Habsurg elçisinin III. Ahmed'in huzuruna kabulü (Kurtaran, 2021: 3213)

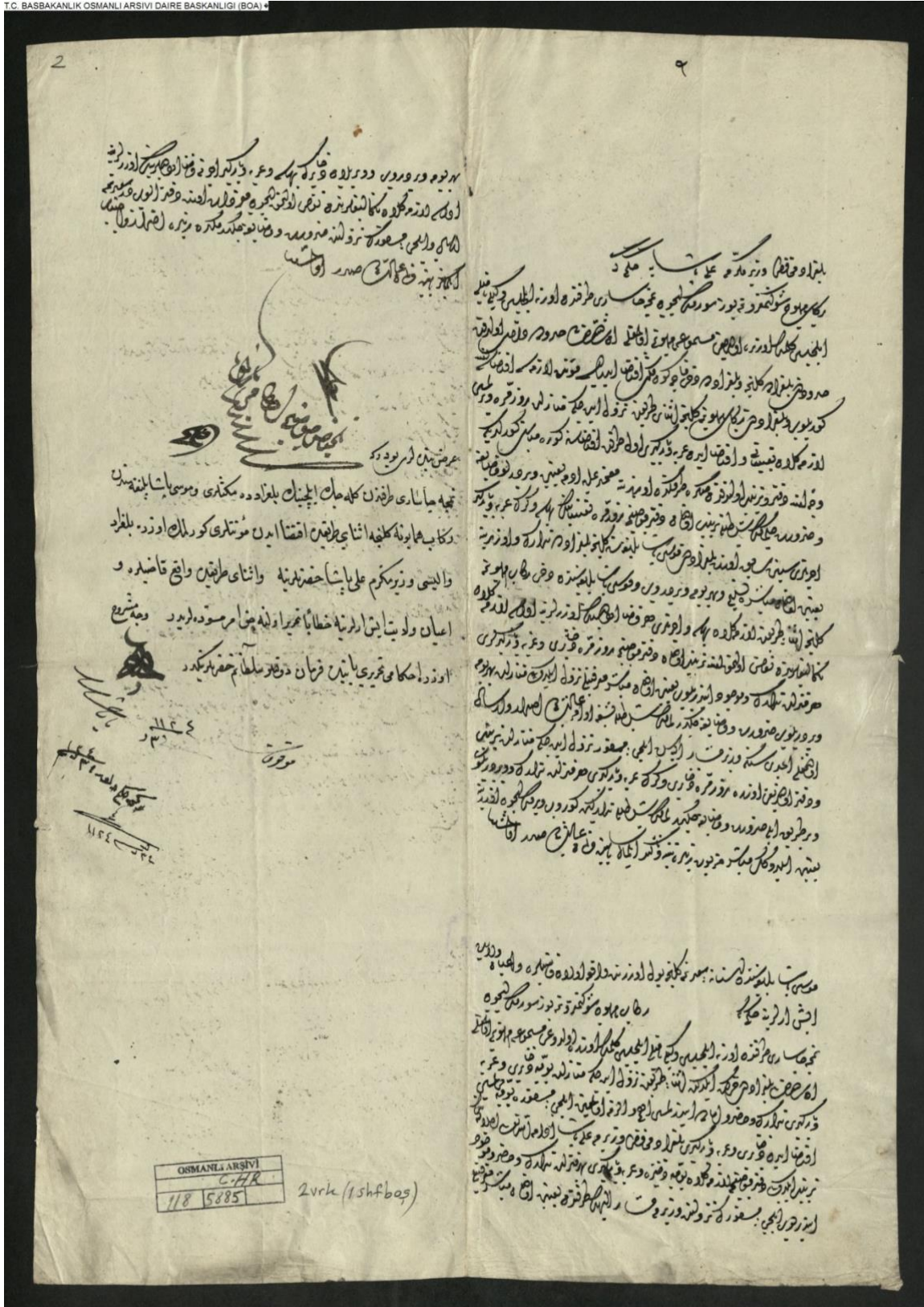
AE.SAMD.III.00084.08460.001

Ek C. Habsburg elçisinin Hisarcık Menzili'ne geldiğinde lazım olacak zahire, nakliye vasıtaları vs. masrafların dökümü ile bu masrafla alakalı ücretin bahsi geçen kazanın nüzul ve avarızına takas olunacağına dair belge.

AE.SAMD.III.00084.08460.002

Ek D. Lazım olacak zahire, nakliye vasıtalarının masrafları ve dökümü.

C.HR.00118.05885.001

Ek E. Habsburg imparatoru tarafından gönderilen elçinin Belgrat'ta ve Musapaşa Palankasından (kale) İstanbul'a kadar yardım edilmesi hakkında Belgrat valisine, kadırlara, ayana ve iş erlerine verilen hüküm.